

Hatezegworld – călătorii literare

Nr. 4/2014

Apare anual în format electronic

Revistă de cultură și un strop de literatură, călătorii literare cu dickis

Luna decembrie...

Prieteni:

Maria-Daniela Pănăzan, Lőrinczi Francisc-Mihai, Constantin Marafet, Tiberiu Lăpădătoni, Radu Jgna, Jacu Badiu, Daniel Pișcu, Adrian Botez, Raul Constantinescu, Jon Packia-Tatomirescu, Ștefan Nemeceș (d), Joan Evu, Daniela Ghigeanu, Ladislau Daradici, Lucian Gruia, Maria Nițu...

Jubitorii de literatură: Nicolae Băciuț, Petre Rău, Aurel Pop, Joan Barb, Cornel Nistea, Geo Galetaru, Dumitru Hurubă, etc.

Revistă de scriitor: Constantin Stancu, Hațeg – nimic în plus, nimic în minus...

Anotimpurile dragostei

Lörinczi Francisc-Mihai șoptește miracolul vieții trăite la tensiunea iubirii în *Anotimpurile dragostei – Poeme*, volum de versuri propus de Editura CronoLogia, Sibiu – 2013.

Lörinczi Francisc-Mihai este un poet autentic, atent la mesaj, la puritatea mesajului, la sensurile profunde ale vieții. El nu apelează la argumentele poeziei moderne, nu pare a da atenție experimentelor șoc atât de agreate în actuala secvență literară din istoria literaturii române. Dorește să transmită sentimentul profund al dragostei cu nuanța *agape*, a dragostei care dăruiește, care zidește, construiește relații pe verticală, cu divinitatea și, pe orizontală, cu sufletul pereche. Tensiunea acestui sentiment înălțător este evidentă, dinamizează versurile, cuvintele poemelor.

Volumul este structurat pe mai multe paliere, exprimând sentimentul anotimpului perfect:

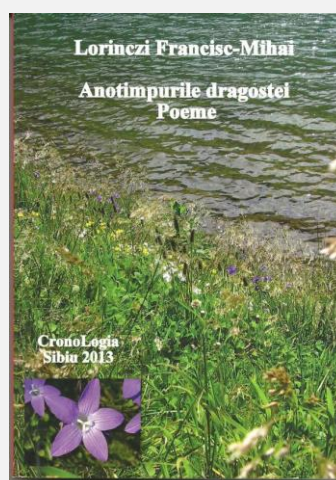
- *Cuvinte cu pajiști alpine și un anotimp ieșit din margini cu bujori de munte în broderie.*
- *Cuvinte cu muguri de primăvară și un anotimp încărcat de miresme în broderie.*
- *Cuvinte cu maci în sânger și un anotimp al verilor fierbinți roind de iubire cu metafore în broderie.*
- *Cuvinte în grădinile cu fructe pârguite și un anotimp mustind de fericire în broderie divină.*
- *Cuvinte lângă foc de vatră și miresme ascunse în oglinzi înflorind în broderie albă.*

Din această structură complexă, atent elaborată de poet, se pot reține câteva gânduri despre poezia ca purtătoare de energii, capabilă să exprime maturizarea bărbatului în peisajul dragostei eterne, trecând peste efemerele gesturi ale celui îndrăgostit din fire, din carne.

Pentru Lörinczi Francisc-Mihai dragostea este pasiune.

Natura potențează starea, o rafinează prin culoare, peisaj, prin șoaptă, prin miresme, prin relația dintre omul îndrăgostit și freamătul verde al ierbii. Dragostea este un sentiment înalt, accesibil celui care poate urca vârfurile, poate rezista anotimpului acestui veac atins de păcate. Este un sentiment al purității și are nevoie de un mediu al miresmelor puternice menite să atragă veșnicia. Un sentiment pe care îl poate duce doar bărbatul matur, capabil de pasiune și profunzime, ca efect fiind rodirea vieții sale, ramificarea în viața partenerului, a jumătății care va face posibilă desăvârșirea în matca vieții.

Apare ilustrația *broderiei*, această trimitere este una a providenței divine care energizează ființa omului limitată în cele trei dimensiuni, a patra dimensiune fiind anotimpul

dragostei. Broderia semnifică migala și preocuparea lui Dumnezeu pentru a desăvârși creația supremă, omul atins de luminile cerului.

Poemele nu au titluri, se definesc prin stare, prin cuvinte.

Pentru Lörinczi Francisc-Mihai cuvântul este vehiculul prin care se transportă dragostea la cititor, cuvântul care duce în vocale și consoane substanțele harului.

Trecând prin tensiunile anotimpurilor, temă preluată de la Vivaldi, poetul reușește să prindă gândurile celui îndrăgostit în poeme bine realizate:

„Țurțurii își plâng sub streșini
efemeritatea picurândă.
Se topesc sub calde îmbrățișări
Petrecându-se în pământ.
Ce lacrimi nobile în zbor!
Poate sunt îngeri captivi.
Se dăruiesc din iubire
și căzând îți deschid
un ecou între pereții sufletului adormit
vestindu-ți primăvara.
Cad în mine să mă regăsesc.”

Lumea poetului se mișcă între limite spirituale precise, el cunoaște regula până unde poate visa, până unde poate șopti, e un respect pentru acest sentiment unic, irepetabil într-o viață de om, apare doar în unicat, la vremea potrivită. Este o rigoare în univers, depășind iluziile omului care speră. El reține această rigoare, este prins în broderia divină, nu o evită prin sisteme filozofice sau teologice, o acceptă cu modestie.

Cuvinte zboară verde în noi, arbori înrădăcinați în cer, desculț prin cer, lacrimi pe care nu le mai pot reține îngerii, brazde albastre, pana lui Dumnezeu șerpuia în inimă, înmiresmat de nemurire îndrăgostitul ascultă al lumii cânt, aripile îndrăgostiților poartă un singur trup, un pendul bate în trupurile tinere, poți sta în legănarea iubitei, înrâmurindu-te!

Starea este bine descrisă de Lörinczi Francisc-Mihai: „Dumnezeu este în firul de iarbă/ în mine/ și acolo unde eu/ nu îmi pot imagina./ E primăvară eternă.”

Poemele sunt rupte dintr-un poem mai înalt, ninsori divine fac să cadă cuvinte în mintea celui atins de iubire.

Macul e semnul prezenței dragostei profunde, eliberarea pare o câmpie în fața celui legat de sentimente înalte, trandafirii sălbatici marchează peisajul prin puritatea lor, mâna omului nu a putut atinge simbolul iubirii...

Iubirea ca un strigăt, eliberează forțele celui tânăr, el ar dori să lege cerul de pământ, o coloană infinită de îngeri renăscând, pentru ca iubirea să intre sub bolta eternității.

În mijlocul naturii îndrăgostitul regăsește raiul pierdut, e momentul în care *imperii de frumusețe* coboară pe pământ.

Anotimpurile vor fi mereu cinci la Lörinczi Francisc-Mihai pentru că dragostea este anotimpul perfect, în care a fost prinsă ființa sa, acceptă totul cu umilință, sentimentul este coagulat prin har, nu prin edificare proprie, umilința poetului în fața acestuia e o stare de grație.

Bunicul, metafora celui veșnic, face legătura între lumi, între generații.

Poemele sunt șoptite, se brodează rugăciunea în cuvinte care ard, credința este discretă, sugerată, îndrăgostitul depune mărturie pentru dragostea divină, mult mai înaltă, frumusețea fiind semnul acesteia.

Versurile au o muzicalitate aparte, rezonază cu ritmurile psalmului din Scriptură după stilul vechilor scribi care căutau muzicalitatea ideilor, reflectare a înțelepciunii de început.

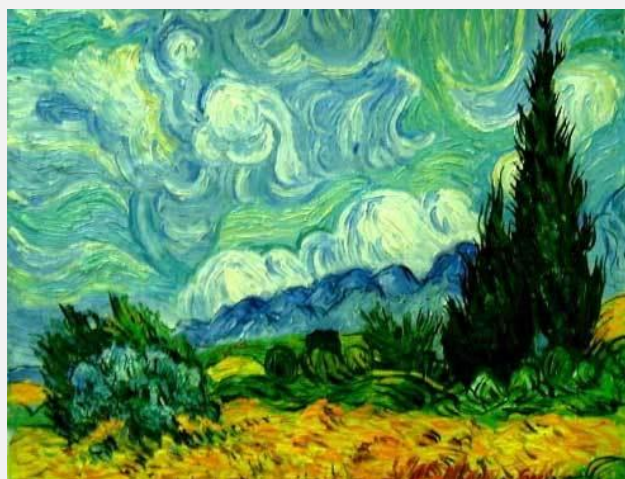
Vocea poetului este unică, volumul marchează un talent discret, atent la mesaj, nu la modele literare. Acceptă toate stilurile literare, e și un soi de naivitate adamică în poeme, broderia anotimpurilor nu elimină simplitatea și expresiile delicate, de bun simț, ele nu șochează ca în poezia postmodernă, ele argumentează.

„Te aștept/ Așa cum pomul cu ramurile-ncărcate/ cu pârguite poame-și așteaptă grădinarul./ Mă lungesc spre tine/ ca o zi de vară./ Înmiresmează-mă!”

Volumul are o postfață semnată de Maria-Daniela Pănăzan unde sunt punctate câteva din punctele de forță ale poeziei lui Lörinczi Francisc-Mihai: „Regina metaforă stăpânește forța cuvântului. Poemele curg precum un izvor de apă vie și se adapă de la fântâna lui Iacob. Metafora domnește peste un univers liric diafan, suav, menit a sensibiliza până la eter sufletul cititorului.”.

Octombrie, 2013

Penumbra trandafirului

Un poet în penumbra trandafirului, discret și înconjurat de iubire. Constantin Marafet își fixează temele poeziei sale în tandrul volum purtând acest titlu, un titlu simbolic, plin de forță și mister. Constantin Marafet, *Penumbra trandafirului*, Editura Fundația „Scrisul Românesc”, Craiova, 2013, carte de referință pe traseul poetic al scriitorului, pasionat de literatură, sensibil și căutător de cântec în lumea de azi, cubică și mov. Cartea este dedicată soției, Maria, un semn de normalitate într-o lume a experimentelor de tot felul. Poetul rămâne dedicat iubirii ca mister care ne ține în echilibru într-o lume mișcată. Penumbra trandafirului este semnul celui mister unic care marchează ființele, iubirea ca legătură cu celălalt pe orizontală, ca legătură cu Dumnezeu pe verticală. Titlul sugerează misterul pus în lumină de Umberto Eco în cartea sa *Numele trandafirului*, misterul care dă sens vieții. Misterul se potențează prin tristețe, este un joc al tristeții la poet, specific vârstei maturității în care lucrurile intră sub o nouă lumină amară și simfonică. Cuvintele curg cu prospețime, discursul lui Marafet este continuu, fără sincope, marile teme îi sunt familiare și refuză experimentele „la zi” din literatura română, preferă să rămână fidel temelor fundamentale ale vieții, cuvintele au argint pe vocale și ecou în inima cititorului.

Poezia este atinsă de iubirea care viscolește amintiri, ziua intră desculță în poem, întâmplări care vin peste om cu energia lor din altă lume, există un fulger în cafea, culorile se definesc, pot fi albe sau negre, zmeie de brumă peste zâmbete second-hand, un lăutar a dispărut fără urmă, culoarea singurătății nu plânge, poetul este copacul fără nume, și-a rezervat o cetate de roze peste marile treceri din lume. Cântecele este mijlocul prin care

poetul revarsă ideile sale spre cititor, spre cei care îi sunt aproape, cântecul discret, știut doar de inițiați: „departe se aude o strună cum cântă/ la o vioară bătrână”.

Taina:

„am iubit până-n amin
toate clipele uitării
și femeia cea albastră
chipul ei din chipul mării
mă aruncă-n disperare (femeie albastră)”.

Tensiunea dintre cunoaștere și sentiment se amplifică, femeia se transformă și chipul ei intră în substanțele infinitului, mare o resoarbe în icoana ei, bărbatul se epuizează sub chemarea tăcerilor din munte.

Unele poeme sunt scrise în stil clasic, au ritm, rimă și detenta modernă, altele sunt poeme care se modelează sub muzicalitatea ideilor, poetul nu experimentează, el trăiește clipele, fiecare poem are o istorie spirituală, amprenta suferinței, ori a bucuriei, poate a rațiunii, se simte în cuvintele lui.

O armonie planează în fiecare poezie citită, sentimentul se înalță pe zmeie de brumă, întâmplările vin în vârful picioarelor, viața pare tot mai fragilă în elipsa ideilor de fiecare zi...

Poezia se dinamizează sub imagini sau evenimente profunde: „iar casa mi se transformă/ într-o imensă lacrimă neplânsă (un fotograf)”; „și spațiul în care ședem noi/ își ia adio de la ultima culoare/ din care ne născusem (spații dilatate)”; „și privește cum oglinzile se sparg singure (ultimul spectacol)”; etc.

Constantin Marafet preferă spațiul spiritual în care regăsește echilibru, este un fel de retragere în lumea poeziei în care se simte în armonie cu frumosul:

„pe strada din parc cu banca rece
nimeni azi nu mai petrece.
eu sunt umbra nimănui –
din al veacului verzui

las orașul să se-apelece peste feerie

eu ascult o simfonie (o simfonie)”.

Complexitatea vieții capătă rezolvări estetice, peste lume colindă tristețea.

Poemele sunt un răspuns la frământările pe care o persoană le are în acest ev clătinat de valori fragile în care faptele se întrepătrund până la disoluție, totul poate intra într-un *festin de zile mari* cum scrie Ion Roșioru în prefața la carte, poetul îi răspunde modest cu poemele sale care pun în mișcare anotimpurile, declanșează întrebări, se aud șoapte, apele nopții invadează diminețile decupate în spații dilatate, fotograficul de serviciu este prezent, dincolo de fotografie este o altă lume, marginea lunii ne atinge tandru, penumbra trandafirului invadează piața publică, refugiul este în oglinda iernii, vântul este amar pe drumuri de bronz, doar patima nopții înfige în oglinzi orizonturi fixe...

Poetul pleacă de la poezia sa și ajunge la titlu ca într-un repaus, balanța stă peste lume, moartea începe să ne viziteze, dar iubirea este soluția la luminile străzii...

Volumul are o prefață bine scrisă de Ion Roșioru, câteva referințe critice de la Theodor Codreanu, Nicolae Dabija, Mircea Micu, Ion Murgeanu, Viorel Dinescu, Ioan Flora, Ioan Holban, Emil Lungeanu, Emilian Marcu, Florin Muscalu, Ion Stanciu, Traian Gh. Cristea, Eugen Evu, Adrian Botez, Stan Brebenel, Dumitru Ion Dincă, Ioan Lăcustă, Constantin Stancu, plus curriculum vitae care ne transmite date despre Constantin Marafet.

Poetul este un împătimit de literatură, organizator al Festivalului Titel Constantinescu de la Râmnicu Sărat, acolo unde au fost premiate numeroase cărți pentru literatura română, unde au fost lansate scriitori și unde pasiunea pentru artă s-a evidențiat ca un fapt de viață merit să spargă banalul zilei.

Scriitorul este autorul unor cărți importante: *Lacrima desculță* (versuri, 1990), *Nu sunt învins* (versuri, 1991), *Tăcerea galbenă/Jaune Silance* (versuri, 2006), *Eu și sora mea umilința* (versuri, 2008), *Rădăcina înstelată* (versuri, 2009); *Popas între nori* (versuri, 2010), etc., a primit numeroase distincții și premii, este membru al Uniunii Scriitorilor din România, editor, îngrijitor de carte, director al Editurii „Rafet”, a editat sau girat numeroase cărți și autori din țară sau diaspora, artizan al unor ediții bilingve, etc.

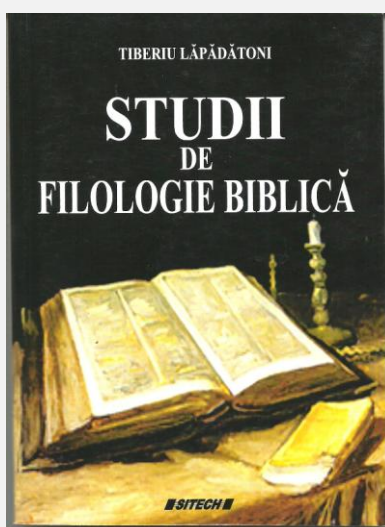
Mircea Micu nota despre Constantin Marafet: „Are ceva din limbajul parfumat al unui timp iremediabil pierdut, există în versurile sale un aer voit de vetustă melancolie, o stare de angoasă provincială provocată, o autoironie dovedind umor și inteligență artistică”.

Volumul de față probează argumentele celor care au scris critic și cu atenție despre opera acestui scriitor care marchează literatura de azi în felul său romantic și lucid în același timp.

Versurile poetul aduc concluzia demersului său: „noi ne iubim la încheietura unei ape/ aici, de la facere și dincolo de moarte (dincolo de zare)”. Constantin Marafet nu-și ascunde rădăcinile, le vrea înstelate, poezia sa are ceva din Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Barbu, Bacovia, chiar Minulescu. Este viziunea sa, una sinceră și constructivă prin efectele versurilor care picură peste trandafirul care sfidează zemeiele de brumă, ori păsările care ies din joben...

Ianuarie, 2014

Textul biblic și fericirile

Tiberiu Lăpădătoni abordează în manieră riguroasă textul biblic, din perspectivă filologică, în cartea *Studii de filologie biblică*, carte apărută la Editura „Sitech” – Craiova, 2013. Tiberiu Lăpădătoni este născut în Valea Dâljii, județul Hunedoara la data de 22.XI.1949, este profesor gradul I, traducător. Masterat în: Comunicare interculturală

și traducere profesională, Universitatea „Hyperion” București, 2008-2010; Master of Religious Education, Covington Bible Institute, Rossville, Georgia, SUA, 1992-1996; Master of Ministry, 2005-2009 și Doctor of Religious Education, 1996-2000, Covington Bible Institute, Rossville, Georgia, SUA, preocupat de teologie.

Cartea de față este o carte care ajunge la profunzimea zicerii Scripturii, scrisă atent cu bucurie și cu talent didactic. Cartea abordează stilistica biblică, limba, vocabularul, canonul, procedeele folosite, limbile în care a fost scrisă inițial această monumentală carte, unică în viața lumii, numele sau numerele folosite în text, semnificațiile profunde și teologice ale narațiunii biblice.

Autorul este atent și la nuanțele educative care sunt necesare în viața creștinului, oferă informații pertinente sau sfaturi de viață pentru cititorul interesat de mesajul biblic.

Sunt abordate cărțile bibliei, așa cum apar astăzi cititorului, fiecare cu mesajul ei, cu scopul pentru care apare în Scriptură, sunt explicate alegoriile. Este analizată *Apocalipsa* din punctul de vedere al canonului teologic, epistolele pastorale ca stil și mesaj, procedeul vorbirii în pilde, poezia specială ebraică sau limba aramaică, limbă universală la data scrierii textului biblic.

Sunt prezentate, pe rând, alfabetul limbilor în care au fost scrise cărțile, gândirea biblică specială și evoluția ei în timp, cuvântul din perspectiva diferitelor limbaje, **logosul** – esența mesajului creștin și termen consacrat în teologie, afirmația profundă: „cuvântul s-a făcut trup...”.

Cititorul poate afla câte ceva despre istoria scrisului, despre cărturarul care poate răspunde necesităților lumii, chiar o istorie a calendarului din punct de vedere practic și teologic.

Sunt redate, cu pasiune, citatele, alegoria, fericirile, etc.

Cartea acesta, destul de aridă în felul ei, scrisă și din perspectivă academică, este structurată pe mai multe planuri:

1. Studii de filologie biblică
2. Studii de lingvistică biblică
3. Cuvântul
4. Logosul
5. Istoria scrisului
6. Prin încercări spre biruință
7. Alte aspecte stilistice

Autorul ne oferă și câteva date bibliografice menite să prezinte viața frământată a filologului în fața vieții și a provocărilor reale, contactul cu literatura de specialitate din vest sau din tezaurul teologic. Din acest punct de vedere zicerile lui Tiberiu Lăpădătoni aduc ceva nou în domeniu pentru că studiile sale pun accent pe textul biblic ca resursă spirituală certă și serioasă, evitând cumva tradiția ori mitul popular, la îndemâna unor teologi în căutarea spectaculosului.

Despre *Cântarea cântărilor*, o carte preferată de mulți creștini, uneori greu abordabilă ca mesaj, Tiberiu Lăpădătoni scrie:

„Formularea interpretării alegorice în sensul creștin se întemeiază, așadar, pe caracterul tipic al Vechiului Testament, pe faptul că sinagoga este privită ca un tablou preînchipuitor al Bisericii creștine și, mai ales, pe faptul că în Noul Testament sunt multe texte în care căsătoria este înfățișată drept simbol al raportului lui Christos cu Biserica (vezi Matei 9:15; Ioan 3:29; Matei 22:1-10; 21:2-9; Efeseni 5: 22-23 și altele)”.

Un interesant capitol este dedicat *poeziei ebraice biblice* pentru că aceasta cuprinde o treime din Biblie, ea edifică legătura ideatică de gândire ca: paralelismul membrilor, gândul care poate fi repetat în formă sacră, sau care poate fi anticipat. Înțelepții bibliei au folosit poezia ca mod suprem de comunicare și exprimare a vremurilor și a sufletului omenesc în mari încercări. Autorul analizează extinderea poeziei biblice, istoria interpretării poeziei biblice, paralelismul membrilor, paralelismul intern, sinonimic, antitetic, sintetic sau formal,

precum și cel divers, sau paralelismul extern, apoi metru poeziei ebraice, tehnicile folosite, strofa poeziei și alte aspecte interesante.

Surprinzător este studiul dedicat *cuvântului*, nuanțele pe care le are, sensurile și dinamica în text, cuvântul ca agent al comunicării adevărului, a lucrurilor care zidesc cititorul și care poate schimba viața oamenilor, declanșând nașterea din nou, trezirea...

„Prin cuvântul Său spus profeților, Dumnezeu Se face cunoscut oamenilor, arătându-le preocuparea Sa continuă pentru comportamentul moral pe care trebuie să-l dezvolte, și mai puțin se urmărește o descoperire a unei ordini supranaturale mistice, pe care gnosticii pretind că o posedă. Chiar dacă există destule ocazii în care astfel de ordine supranaturală este descoperită, a se vedea Isaia 6 și Ezechiel 1, aceasta este subordonată mesajului cu încărcătură morală”.

Tiberiu Lăpădătoni în studiului dedicat „logosului” (cuvânt) face o analiză riguroasă a mesajului creștin, a funcțiilor acestui cuvânt special (în viziunea noastră logosul rămâne așa, **logos**) pentru că are putere manifestată prin capacitatea de a judeca sau purifica, sau de a schimba viața omului obișnuit, mundanul.

Cartea acesta se adresează specialiștilor, filologii ar trebui să țină cont de experiența specială pe care o emană analiza textului divin, este și o lecție dură pentru curentul postmodernist care se mișcă incontrolabil în spațiul literaturii, demonstrând faptul că vechi sunt multe dintre „noutățile” poeziei sau prozei actuale, unii redescoperă ceva ce s-a scris cu mult timp înainte, ori pendulează în planuri pe care nu le stăpânesc, difuze.

Stilul autorului este unul prea didactic, dar cititorul răbdător va avea de câștigat ceva mai mult decât filologie în sensul strict al cuvânt, va redescoperi cuvântul care este activ în viața omului... Ar fi trebuit ca el să abordeze studiile mai atrăgător, mai dinamic, dar a fost preocupat de mesajul crud, de rigoarea didactică și de teama de a nu se abate de la canonul creștin.

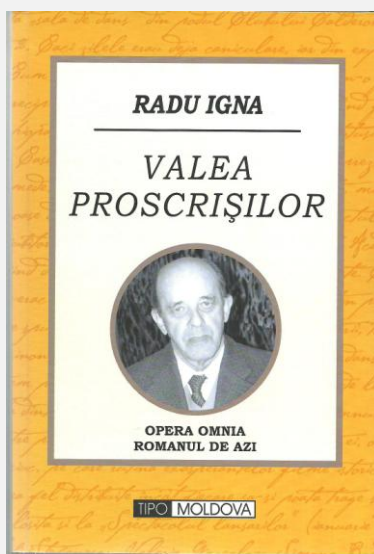
Cartea este o reușită din perspectivă academică, poate fi consultată de criticii sau istoricii literari pentru a înțelege că literatura de influență sacră nu este o joacă, este partea importantă a literaturii, cu o tradiție și experiență specială, care iese din tiparele normale. Cu alte cuvinte, limbajul poate răni inimi, dacă nu îi prinzi dinamica și sensul.

În final, există metalimbajul, ieșirea din istorie și intrarea în textul din substanțele divine...

Martie, 2014

Un loc pentru cei proscriși

Radu Igna, scriitor din Hațeg, membru al Filialei Alba-Hunedoara a Uniunii Scriitorilor din România, a publicat la Editura Tipo Moldova, Iași-2013, o antologie cuprinzând trei romane pe care le consideră reprezentative pentru opera sa: *Vâltoarea*, *Valea proscrișilor*, *Nimic deosebit în timpul serviciului meu...* Antologia cuprinde note biobibliografice, referințe critice și ne sugerează că istoria literară va trebui să țină cont de acest important romancier care a prins în cărțile sale viața specială a celor din Ardeal, a pus în lumină tragediile personale și erorile colective, ne-a propus personaje de referință din istoria destul de recentă a românilor.

Plecat de la țară, din Glodghilești (Hunedoara), trecut prin încercări esențiale, fiind exmatriculat politic de la Facultatea de Filologie a Universității București în anul 1958, având numeroase perioade de tensiune în viața sa de profesor de limba română și limba engleză, acum pensionar și ajuns la o vârstă a maturității depline, Radu Igna (n. 6 nov. 1934) ne lasă moștenire o lume frământată care depășește marginile veacului prin pasiunea pentru viață, simplu, profund, cu vorbe de duh care dau culoare epocii.

Autorul a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România de mai multe ori, este cetățean de onoare a orașului Hațeg și remarcat de Consiliul Județean Hunedoara cu diploma de onoare, dar, probabil, premiul cel mai important este aprecierea cititorilor și a prietenilor scriitori: Dumitru Hurubă, Radu Ciobanu, Gligor Hașa, Eugen Evu, Teresia B. Tătaru, Valeriu Bârgău, Adrian Dinu Racheru, Constantin Stancu, Ioan Barb, Ioan Evu...

Profesor onest și plin de dragoste pentru elevii pe care i-a format, nu numai le-a predat formal, trăiește în provincie, cu puterea vremurilor pe umeri, scrie, ne provoacă la joaca memoriei, un joc profund, pe care dacă nu-l acceptăm, ne refuzăm identitatea.

Despre romanul *Vâltoarea*, putem remaca faptul că este un roman serios, important.

Iată o frază definitorie: *“Iosif pășește printre ierburi până la ușa tindei. Mai aruncă o privire spre priciul unde a dormit în acel an al copilăriei, deschide aparatul și fotografiază casa ce se împotrivesc cu încăpățănare pădurii hotărâtă să o înghită”.*

Autorul, născut în anul 1934, deși publică cumva târziu dar cu vigoare, este stăpân pe talentul său, scris în anul 1968 și revăzut în anul 2000, volumul are ceva trainic din greutatea adevărului care rezistă, iar răbdarea scriitorului dă valoare incontestabilă romanului și-l pune în lumina istoriei. Inițial romanul a fost publicat la Editura Corvin, Deva- 2001.

Din vremurile care au fost rămâne totdeauna o imagine care se poate pierde, care se poate disipa. Există o stare pe muchie de cuțit, ceva foarte îngust pe care lumea merge, iar jos este *Vâltoarea*, gaura neagră a vremii, un loc unde se rotesc destine până la punctul de dispariție.

Scriitorul Radu Igna prinde în cuvinte vechi și în iubiri noi imaginea satului din Transilvania la început de epocă ce s-a vrut totalitară, o epocă grea în care au pierit în vâltoarea vremurilor vieți, obiceiuri, tradiții, iubiri, erori, istoria, ceva s-a schimbat brutal, irepetabil...

Marin Sorescu a fost apreciat pentru volumul de poeme-scrieri-imagini „La lilieci”, considerat ca exemplar pentru că a răpit ceva din eternitatea satului românesc.

Radu Igna nu a urmărit neapărat un fir narativ de excepție, cred că nici nu l-a interesat, autorul s-a aplecat în suflete pentru a vedea ce a fost atunci, la începutul anilor perioadei socialiste-comuniste... Șocul a fost puternic, o lume spirituală se dărâma, începea o altă lume care nu putea să-și fixeze identitatea. Radu Igna reușește să fixeze istoria în plină dramă.

Gospodăria țărănească din Ardeal se prăbușește sub presiunea formidabilă a vremii, oamenii nu mai înțeleg, notarul, primarul, învățătorul nu mai țin pasul cu adevărul, sărbătorile par să vrea a fi altele, credința mai are importanță, animalele, tăcute, nu pot să înțeleagă, pădurea se împietrește într-o culoare verde-etern...

Radu Igna acceptă realitatea cu blândețe și căldură, este ceva din trecutul acela care îi aparține și lui, mai ales pe plan spiritual, este mișcarea valului care l-a prins și pe autor la început de viață, invadându-i sufletul cu absolut... Dacă nu ar mai exista astfel de scriitori, memoria noastră ar pieri...

Limbajul este autentic, sunt folosite cuvinte care au un înțeles aparte pentru ardelean: *colop, drot, ojină, minceni, farbă, bică, sapon...* Aceste cuvinte trezesc în mintea cititorului vremea, copilăria, părinții, pădurea, sărbătoarea... Cei care au trecut de vârsta a doua se regăsesc cu dragoste în povestea eternă, cei care sunt tineri își descoperă trecutul pe care nu l-ar fi aflat niciodată, pentru că, din păcate, nu mai există ceva care să-i lege de trecut, nu mai redescoperă istoria, care rămâne o temă de casă, citită sau nu, dar nu studiată...

Cititorul are la îndemână un glosar, pentru a putea pătrunde în esența narațiunii, pentru a înțelege că a existat o lume, acolo, în Transilvania, o lume a lumilor...

Manelizarea culturii a dărâmat memoria noastră de români... răspunsul scriitorului este viața, simplu, cu dragoste. Meritul lui Radu Igna este de a ne oferi acest tablou de început de epocă... Trebuie să-l primim ca pe un dar special.

Plata păcatului este moartea, dar prea repede uităm că mor alții pentru noi pentruca viitorul să ne rămână intact. *Vâltoarea* este și fotografia unei jertfe umane, care marchează cititorul.

„Dimineața l-au îmbrăcat cu cămașă și izmene albe de bumbac, cureață lată, bocanci în picioare și colop nou în cap, laibăruș cel bun al lui Pavel în spate și l-au dat în seama feciorilor să fie cu ochii pe el ca nu cumva să se rătăcească prin oraș...”

Poate un țăran mai trece astăzi prin oraș, invizibil, îmbrăcat așa, simplu, etern, hotărât, fără să-l vedem...

Romanul *Valea Proscrișilor*, publicat inițial la Editura Călăuza v.b., Deva- 2004, consilier editorial regretatul Valeriu Bârgău, abordează starea de viață a învățătorului aflat pe margine de timp, căutând o cale de ieșire din Valea Proscrișilor, acolo unde l-a împins destinul.

Învățătorul este prea important pentru o comunitate pentru a fi uitat, pentru a fi îndepărtat din treburile obștii. Privind din interiorul acestei profesii scriitorul ne propune o etapă din viața

unui profesor, în plină epoca socialistă, când este repartizat într-o localitate de munte, uitată de oficialități, o localitate mică, unde se petrec drame imense. Viitorul copiilor depinde de profesor, dar puțini înțeleg aceasta. Profesorii de la școala din Valea lui Vlad, se luptă pentru orgolii mărunte, inspectoratul de specialitate este preocupat de propagandă, *Koty Neni* – bucătăreasa, este interesată de universul ei închis de la bucătărie, dar important pentru toți, administratorul școlii nu vede dincolo de Valea Proscrișilor, preotul satului pare prins în slujba lui eternă, toți au marile-mici probleme de rezolvat, doar profesorul Gorun, om de modă veche, bazându-se pe principii sănătoase, vede dincolo de profesie o stare de apostolat pentru comunitate. Personajul principal, Cristian Ștefănescu, pregătit a-i urma la conducerea școlii, este bine instruit, dar în formare, abia pricepe sensul în care se mișcă lucrurile în Valea Proscrișilor, pentru că este un puls specific în acest loc. Peste toate planează imaginea epocii, cu „ciripitori” la Inspectorat, cu dosare făcute pentru a șantaja, nu pentru a zidi oameni, cu inspectori activiști, cu multă superficialitate și formalism, cu pericolul permanent a schimbării pe criterii politice, cu tensiunea șocurilor specifice epocii socialiste. Omul nu prea contează, intelectualul nu are valoarea lui de intelectual, ci este doar funcționarul de la școală. Gorun vede altfel, tânărul Cristian vrea altfel, dar toți se împiedică de ceva, lume refuză schimbarea, lumea s-a rupt de lumea autentică, rămâne încremenită în vetusta stare a satului afectat de dorul după pământ, lucrul la câmp, bețivul necesar din peisaj, intelectualul rasat pierdut în culorile anotimpului, urmărit ca fost anticomunist, cu sabia deasupra capului, cu suferința sa inutilă și provocată, cu ritualul refuzului...

De remarcat modul în care tânărul profesor învață de la viață, direct pe viu, cum se formează în această vale uitată de lume, cum primește putere din labirintul satului din Ardeal. Contactul cu elevii simpli de la țară, care sunt marcați de munca lor, de credința lor, de pământ, vite, timp, este semnificativ.

Profesorul Ștefănescu meditează: *„Acest Vasile P. Munteanu mi-a îmbogățit cunoștințele de psihologie școlară punându-mi răbdarea la încercare. Mi-a fost un adevărat maestru. Elevul fără caiete, creion, vreo unealtă de scris, nimic! În schimb are un pumn agresiv și o gură spartă. I-am cumpărat creioane, stilou, cerneală, un pix și trei caiete. A doua zi a venit fără ele. Le-a pierdut. M-am repezit la el și, apucându-l de gulerul cabatului de șubă, l-am scuturat cu violență ca pe un pom”.*

Elevul acesta îi dă o lecție de viață profesorului Cristian, el trebuie să aibă grijă de familie pentru că tatăl îi este bolnav. Între teorie și practică profesorul învață mare lecție a vieții de fiecare zi, o lecție necuprinsă în programa școlară.

În paralel Cristian tinde să devină bărbat, cunoaște câteva femei, medicul din Valea Proscrișilor, o femeie mai în vârstă decât el, dar liberă, pendulând între suflet și interes, abordând dragostea de lume ca pe un exercițiu necesar, apoi femeia locului, **Cumbrie**, cu viața ei sănătoasă, cu dragostea esențială urcând din pământ ca o plantă, trecând dincolo de cultură și vreme, îi marchează existența și-l schimbă, într-o lume care își caută sensurile.

S-ar părea că tânărul profesor, bine educat, în plină formare, va fi noul director al școlii, toate converg pentru a-i urma bătrânului **Goron**, pierdut între bătrânețe și moarte. Secvența morții bătrânului învățător Goron, îi marchează pentru toți, el moare la datorie, precum acei caii bătrâni în războaie. Dispariția lui din Valea Proscrișilor este un eveniment pentru memoria locului...

Până la urmă urmașul Cristian nu ajunge director. De ce ? Răspunsul este chiar în noi, este etern, suferința are aceeași față în orice epocă, chiar dacă în aparență este altfel.

Deși cititorul nu a întâlni mare aventuri și nici scene de dragoste care să șocheze, va descoperi însă modul cum omul se poate forma în această lume și cum există o ieșire din Valea Proscrișilor, după cum există o ieșire din comunism, din tăcere. Pentru tânărul cititor poate tema sau subiectul cărții nu par interesante, dar dincolo de mode și stiluri rămâne viața, așa cum este ea, o viață în plină miracole.

Romanul începe și se sfârșește simbolic cu imagine bețivului din sat, o imagine care subliniază căderea omului în cele de jos, în mlaștina vremii, dureros pentru un intelectual adevărat... *„În acel moment răsună în liniștea de piatră un cunoscut strigăt de om turmentat și Tirea se ivi aproape de punte, venea strigându-și tirada...”*

Există vremuri în care nu se întâmplă ceva deosebit, există vremuri în care, totuși, se mai petrec unele lucruri importante, care ne schimbă viețile, așa, pe nevăzute.

Radu Igna, scriitor sensibil, atins de puțină tristețe, cu o străduință demnă de remarcat pentru redarea unor evenimente pe care noi, românii, le-am cam pus sub preș, fugind de lipsa păcii interioare, atent la memoria noastră cea de toate zilele, scriitorul retras în cărțile sale și-n regretele sale, ne transmite romanul *Nimic deosebit în timpul serviciului meu*.

Se pare că și scriitorii au un timp al lor, dincolo de timpul civililor din secolul al XX-lea sau al XXI-lea, un timp special când se schimbă epocile, oamenii, destinele, morții... Este un timp special, care iese din timp, un timp în care se pierd identitățile. Această scriere a fost inițial încurajată de publicațiile "REFLEX", din Reșița, în anul 2003, redactor șef fiind poetul Octavian Doclin.

A trebuit să treacă o revoluție peste noi, pentru ca să ne reamintim de propriul destin. Romanul redă marginea de timp dintre un veac și altul, 22 decembrie 1989, dată semnificativă pentru români, de referință pentru cei în viață, încă, pentru că va veni o vreme când urmașii noștri nu vor mai ști niciodată că a existat un veac de singurătate...

Radu Igna abordează evenimentele din perspectiva zilei de 21 decembrie 1989, atunci lumea nu se schimbase, mentalitățile erau neatînse de libertate, activiști de partid „luptau” pentru un „viitor strălucit”, oamenii erau de pază pentru a se apăra de alți oameni: profesori, ingineri, medici veterinari, păzeau o idee moartă de mult, printre ei se rătăcește necunoscutul, în timp ce milițienii dorm în post, femeile cu talent de primar se zbat între sarcini de partid și adulter... Arma de pază este la vedere, cei mulți sunt anonimi, restul așteaptă, simt aerul de liberate, rememorează vremuri trecute, obiceiuri, miroase a praf de pușcă, etc.

Adrian Nedelcu, un profesor dintr-o localitate uitată din România, se zbate între simțul datoriei și evadarea din cercul strâmt al istoriei. Este de pază și nu știe unde, în timpul serviciului său nu se întâmplă nimic, formalismul este obișnuit, el continuă să se deplaseze la serviciu cu aceeași bicicletă, trece prin istorie pe bicicletă, nu-l vede nimeni ca om în sine, doar ca obiect.

Într-o singură zi se schimbă vremurile, apare lupta pentru scaunul iluzoriu al libertății, nimic nu se întâmplă în mod deosebit, aceeași oameni se luptă pentru putere, își spun domnule, ei, foștii tovarăși, legați prin legea nevăzută a căderii libere. În toată această agitație de sfârșit de lume, este și colegul Ion, profesor care se simte bărbat, el continuă adulterul început într-o altă epocă, cu atenție și energie, ca activitate de bază în noua epocă, prefigurând industria sexului și a pornografiei.

„O perdea neagră s-a așternut afară, în fața geamului, știu că afară cad însă fulgi mari, că vremea confuză din ultimele zile s-a schimbat”. Acesta este stilul lui Radu Igna, un stil curgător, descriind lucruri simple într-o manieră profundă. Fraza descrie vremurile. Povestirea este marcată de o anumită tensiune, scriitorul consemnează faptele, curat, fără mari pretenții de intelectual aflat la post între o epocă și alta. Cred că peste vreme, scrierile lui Radu Igna se vor redescoperi, pentru că ele redau fidel vremurile. Uneori ne este rușine de ce a fost înainte, dar acolo este viața noastră, plină de sensuri.

Titlul romanului este ușor ironic, dar revelatoriu, pentru unii nu s-a întâmplat nimic, pentru alții încep alte vremuri, cu aceeași oameni. Dar oamenii nu se schimbă peste noapte, de aici începe drama adevărată. Un profesor anonim este arestat, fiind confundat cu un securist, iar fost activist de partid comunist are o piatră în inima sa: „Orice va fi, oricum va fi, zicea Mirescu, avem conștiința împăcată că ne-am făcut datoria. Am muncit zi și noapte ca să facem o țară nouă. Le-am construit fabrici, le-am dat locuri de muncă, blocuri cu apartamente, i-am instruit prin școli, nu le-a convenit, vor altceva. Îi privește. De condus nu vor putea conduce fără noi”. Aici este drama unui popor, gândul virusat de politică, drogul puterii... Poate de aceea nu s-a întâmplat nimic deosebit... Eroul principal al cății mai are o șansă: pensionarea... o altă eroare a vremii.

La Hațeg, retras în memoria locului, Radu Igna a continuat să scrie, pentru că așa se roagă cei care au tristețea prelungită din timpul serviciului...

În unele zile însorite scriitorul are curajul să treacă pe o bicicletă demodată prin fața adolescenților prinși între un veac și altul, adolescenții, elevii eterni dintotdeauna...

Doar trei romane în această antologie, definitorie și cumva deschisă. Radu Igna lasă o mărturie curată despre lume.

Eugen Evu notează: „Romanul *Vâltoarea* este cel mai reușit roman pe care l-am citit în ultimii ani. Prin forța unui narator a cărui luciditate este insuportabilă... (Provincia Corvina nr. 21/2001)”

Dumitru Hurubă reține: „Radu Igna și-a demonstrat nu doar harul de foarte bun narator, ci și de respect, responsabilitate și dragoste pentru actul de creație (În revista „Vox Libri”, Biblioteca Județeană Hunedoara - 2011”).

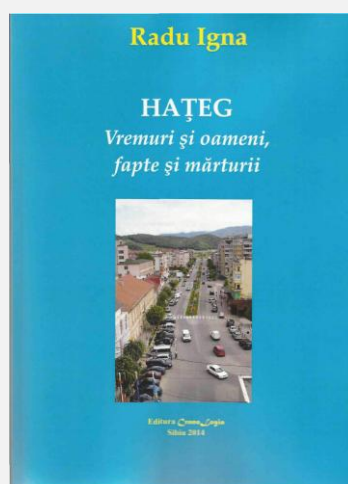
Valeriu Bârgău a ținut să sublinieze: *Valea proscrisilor* este o carte în care ecoul personajelor se amestecă într-un iureș de obsedant de deceniu cu iureșul sălbatic al naturii, al caracterelor exemplare (coperta a IV-a a cărții”).

Stilul autorului este al unui profesionist, stăpân pe mijloace, iar refuzul unui plan elaborat epic și acceptarea planului simplu al vieții unor oameni din trecut, așa cum l-a scris inițial Dumnezeu, este un merit. Antologia are profunzime, iar sinceritatea autorului dă strălucire fotografiei. Radu Igna nu a preluat tehnica romancierului care vrea să facă pe placul cititorului, avid de facil, de întâmplări care s-ar putea întâmpla, dar care nu se întâmplă în realitate niciodată, Radu Igna a scris pur și simplu, direct, cu dragoste, profund... Doar trebuie să ne înțelegem trecutul...

Putem afirma că această carte sintetizatoare este densă, tablourile corect puse în lumină, personajele par a fi evadat din realitate în miezul povestirii cu forța adevărului și a speranței care au marcat generațiile din perioada la care s-a referit scriitorul cu durere și iluminare.

Decembrie, 2013

**„Ce înseamnă să fii onest” -
Faptele „obișnuite” ale hațeganilor într-o lume
neobișnuită**

Un semn: *Hațeg - Vremuri și oameni, fapte și mărturii*, o carte dedicată de scriitorul Radu Igna celor care au avut Hațegul în codul genetic, au fost și sunt legați de această zonă mirifică a României, zonă în care s-au petrecut multe evenimente care au influențat istoria

noastră într-un mod aparte. Există o amprentă a Țării Hațegului, amprentă ce marchează o apartenență la un moment special, întâlnirea cu miracolul.

Cartea aceasta continuă, într-o manieră aparte, o altă semnată de același pasionat de frumos, Radu Igna, cartea intitulată „Vocația culturală a Hațegului”. Povestea Hațegului este o carte de evocare, cumva timpul în dinamismul lui, macină destinele, poate ne scapă unele lucruri importante, dar scriitorul, cu jurnalul lui, captează chipuri, stări, fapte, miracole, chiar dacă ne temem să scriem deschis despre acestea într-o lumină aparte.

Gligor Hașa, scriitor și el, ne propune o prefață în care schițează *epopeea* hațeganilor în vremurile moderne. El scrie: „Așa s-a născut una dintre cele mai interesante cărți de istoriografie locală, de memorialistică și reportaj din câte ne-au fost sortite spre lectură. Mare parte dintre cei care au dat cărții acesteia trup și suflet, cheag de nobilă și exemplară existență nu mai sunt decât în mărturiile vecinilor și în cartea lui Radu Igna...”.

În mod corect Gligor Hașa ne arată că avem în față un jurnal de scriitor, unul complex în care sunt incluse mai multe stiluri, stări literare, forme și note, pentru Radu Igna toate aceste texte sunt fapte de viață, genul literar a fost doar contextul în care s-a încheiat o astfel de carte. Cu certitudine, autorul are capacitatea de a vedea esențele în fapte de zi cu zi, în realizări speciale aduse în lumină de oameni speciali, chiar dacă ei nu urmăresc asta.

Multe din personajele cărții sunt dascăli, oameni care au format alți oameni, Radu Igna, și el profesor în școlile din Hațeg, a reușit să schițeze corect, cu lumini și umbre, viața acestora dar și a elevilor care au marcat istoria locului și nu numai, au marcat istoria țării... Marea temă a cărții este rolul **educației** în modelarea vremurilor, fără educație nu poți accede spre culmi. Profesorii au fost la datorie, elevii au prins taina și au devenit bărbați maturi, capabili să facă istorie la rândul lor.

Cartea poate fi privită ca o monografie, dar este ceva mai mult, file dintr-o *epopee*... Faptele cuprind oameni care au trăit în două lumi: cea de dinainte de anul 1989 și epoca ulterioară, mai relaxată și cu deschidere spre lumea bună a occidentului.

Ilie Duică, profesor de limba și literatura română, a scris cândva lui Radu Igna: „Eu, pentru că ai vrut date pentru cartea în perspectivă, am să-ți spun că am fost mereu între Scyla și Caribda, am fost în lagărul de prizonieri de război la ruși și tot între Scyla și Caribda în anii comunismului. (...) Comunismul a fost un regim nefiresc cu multiple racile și contradicții interne. Eram convins că odată și odată se va prăbuși”.

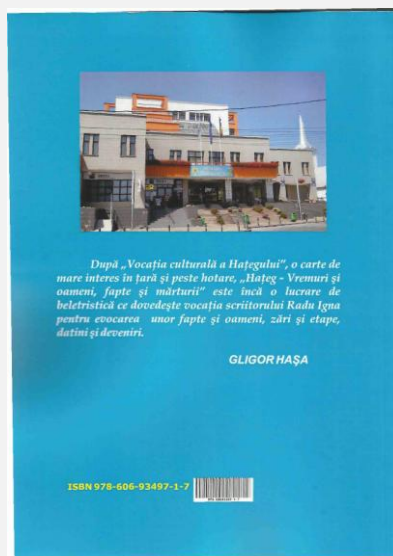
Radu Igna redă exact vremurile, pentru unii narațiunea sa poate să irite, pentru alții sunt evenimente pe care le-au trăit, pentru alții date dintr-o monografie, dar toate înseamnă viață începând cu speranța: lumina de la capătul tunelului, visul ca Hațegul poate să devină un oraș european, dorința oamenilor de continuitate, ori miracole economice (Theodosie Petru), juridice (Ioan Vida, fostul președinte al Curții Constituționale), politice (Ioan Timiș, parlamentar din anul 1991 până la deces în anul 2010), scriitoricești (Daniel Pișcu, reprezentant de seamă a Cenaclului de luni, condus de Nicolae Manolescu), muzicale (Petru Armean), fotografice (Nicolae Filiș), artă și artizanat (Simion Grec), economice (Solomon Buzducea), teologice (Tiberiu Lăpădătoni), medicale (dr. Victor-Caius-Livius Alicu), etc. Cine va citi cartea va descoperi și alte personaje în această *epopee*, personaje interesante, definite de muncă, pasiune, cinste, talent, curiozitate, îndrăzneală, credință, depășirea limitelor.

Radu Igna are darul de a prezenta portrete de oameni într-o manieră clară, ușor enigmatică și având ceva definitoriu care face diferența, stabilește limite și propune ținte, redă demnitatea universală a unor oameni speciali, cu deschidere spre lume. Cititorul va fi surprins de faptele hațeganilor, se va mira cum unii au ajuns să fie cunoscuți în străinătate și mai puțin cunoscuți în țară, poate chiar în Hațeg... Radu Igna a reușit să pună în lumină acea stare specială din viața unui om: timpul în care se nasc miracole...

Monica Niculescu ne prezintă în această saga hațeganilor un moment important din viața elevilor de la Liceul din Hațeg, în anii 70, realizarea unei piese de teatru sub îndrumarea profesorului Radu Igna, „Ce înseamnă să fii onest” de Oscar Wilde, un eveniment care a marcat pe „artiști”, pe spectatori, pe hațegani și pe alte persoane din județul Hunedoara. Ea rememorează: „Am fost captivați de tot ce ținea de scenă, totul era „nou” și altceva. Am văzut că nu era simplu nici să mergi (ca o lady) sau să te comporți conform personajului

interpretat, mai ales că avea de trei ori vârsta mea”. Fără să vrea ea ne prezintă dinamismul personajelor din cartea aceasta, Radu Igna, încă o dată, și-a rezervat regia și sugestia.

Maria-Daniela Pânăzan, editorul cărții notează: „Atent și îngrijit scrisă, cu dragoste față de locul pe care-l sfințește evocându-l, cartea scriitorului Radu Igna, „Hațeg - Vremuri și oameni, fapte și mărturii”, este un document de mare valoare pentru Țara de la poalele Retezatului. Este o piatră de temelie pentru istorie și pentru eternitate”.

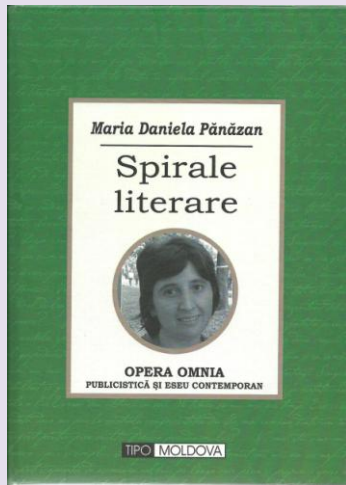

* Radu Igna, *Hațeg – Vremuri și oameni, fapte și mărturii*, Editura CronoLogia, Sibiu, 2014.

* Persoanele care sunt prezentate în carte: Marius Constantinescu, fost primar; Ioan Glodeanu, fost primar; Nicolae Timiș, fost primar; Marcel Goia, primar (2014), Andrei Răiescu, economist; Teodosie Petru, economist; George Zaharie, scriitor; Ioan Timiș, parlamentar; Ioan Vida, jurist; Petru Armean, administrator liceu; Eleonora Dănaș, profesor; dr. Dorin Sudor, medic veterinar; Dan Eustatiud, învățător; Popescu I. Aurelian, profesor; Petrinca Andrei, profesor; Ilie Duică, profesor; Istrate Petru, profesor și scriitor; Victorian Bătrâncea, profesor; Nicu Oprinescu, profesor; Aristică Coiculescu, profesor; Itul Ștefan, profesor; Maria Vasiu, profesor; Eugen Stanciu, profesor; Rodica Badea, profesor; Nicoară Daniel Benjamin, profesor; Gabriela Simona Oprinescu, profesor; Victor Bratu, profesor; Nicolae Filiș, artist fotograf; Lăpădatoni Tiberiu, profesor, teolog; Daniel Pișcu, scriitor, profesor; dr. Victor-Caius-Livius Alicu, medic chirurg; Monica Niculescu, artist; dr. Gheorghe Costache, medic; Mrazec Ionel Eugen Iosi, profesor; Valer Mândroni, martir creștin ortodox; Preda Doinel, preot; Ioan Radu, inginer; Teodor Mircea, inginer; Vitan Daniel, economist; Sas Adrian, doctor în inginerie industrială; Octavian Herbai, om de afaceri; Cornea Ioan, om de afaceri; Gheorghe Răileanu, om de afaceri; Mircea Neiconi, om de afaceri; Huniade Adrian Silviu Gabriel, om de afaceri; Solomon Buzducea, om de afaceri; Feder Marinell, om de afaceri; Simion Grec, artist popular; Radu Igna, scriitor, autorul cărții.

Literatura ca vocație

Literatura ca vocație

Maria-Daniela Pănăzan ne propune *Spirale literare*, o carte complexă, publicată în Colecția OPERA OMNIA – publicistică și eseu contemporan, la Editura Tipo Moldova, Iași, 2013, o carte reper în istoria și critica literară prin temele abordate, prin curajul de a vedea altfel literatura, prin ochi spirituali, bazându-se pe valorile creștine. Autoarea are știința documentării cu răbdare, de fiecare dată caută să ajungă la esența fenomenelor, pune în lumină bucuria lecturii. Literatura nu este un demers gratuit, pentru plăcerea autorului sau pentru a impresiona cititorul, este vocația de a dinamiza inimile în direcția corectă.

Probabil, cu trecerea anilor, spiralele se vor integra într-o construcție critică mai profundă, sunt, în prezent, elemente dintr-o analiză care va deveni o altă viziune asupra literaturii.

Analiza cuprinde eseuri, cronici, recenzii, semnale editoriale, note literare, plus câteva referințe critice despre opera publicată de Maria-Daniela Pănăzan și câteva date biobibliografice necesare pentru a înțelege universul autoarei.

Pilonii de bază ai cărții sunt valorile creștine care au marcat literatura română de la început și care pot constitui valorile pe care se pot greșa noile opere literare în spațiul românesc cultural.

Remarcăm câteva aspecte importante ale discursului critic: poezia ca semn de întrebare etern, rugăciunea, sufletul curat al artistului, suferința ca temă permanentă în lirica românească, miracolul literaturii revelat de îngerul care aduce cântece, cuvântul care zidește, iubirea ca relație perfectă între oameni, destinul scriitorului în veacul trecut și actual, iubirea de patrie, metafora

încrustată în narațiunea vieții, jurnalul de idei, existența ca miracol, singurătatea artistului și drumul spre înțelepciune, lumea curată a copiilor, literatura populară, paradoxul ca mod de rezolvare a contradicțiilor moderne, anotimpurile dragostei, portrete de scriitori în vremuri complicate, teme fundamentale ale artistului, canonul care marchează opere.

Cartea începe cu „Dominante religioase în lirica secolului trecut” și se fixează pe „Sacru în poezia românească” (coordonator Aurel Pantea), sau „Valori creștine în poezia românească” (Ion Buzași), teme fundamentale în istoria literară. Înflorind în jurul acestor teme idei de rezistență, Maria-Daniela Pănăzan analizează operele unor poeți sau prozatori care stau sub umbrela divină¹. Sunt scriitori importanți precum Nichita Stănescu, Ioan Alexandru sau Aurel Pantea care au făcut obiectul analizei în această carte, ori poeți care sunt atinși de har și suferință: Valeriu Anania, Magda Isanos, Ovidiu Vasilescu, Lörinczi Francisc-Mihai, Grigore Vieru, etc.

În primul eseu, Maria-Daniela Pănăzan reține că „Literatura română a secolului al XX-lea se găsește, aproape în întregime, <<sub auspiciile geniului eminescian>> cum a prevestit Maiorescu”.

Referindu-se la dimensiunea sacrului în poezia românească, autoarea reține: „Acest volum, demn de a fi deschis ca o carte de căpătâi, este o contribuție însemnată la promovarea liricii sacrale și la (re)definirea importanței acesteia în istoria noastră literară (Sacru în poezia românească. Studii și articole – Coord. Aurel Pantea)”.

În eseu „Ce este poezia?” istoricul literar notează cu pasiune: „Marile creații sunt rodul întâlnirilor cu Dumnezeu în iubire...”. Continuă apoi cu enumerarea izvoarelor acestei poezii speciale: Scriptura, imnul creștin, tropare, colinde, cântece de stea, poezia populară, sentimentul infinitului din noi, dialogul dintre generații sub semnul sacrului...

¹ Autori analizați de Maria-Daniela Pănăzan în cartea *Spirale literare*: Magda Isanos, Nichifor Crainic, Zorica Lascu Teodosia, Sandu Tudor, Ovidiu Vasilescu, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Valeriu Anania, Nicolae Ionel, Virgil Todeasă, Pavel Dan, Mihail Petroveanu, Ion Agârbiceanu, Ioan Alexandru, Ioan Slavici, Dinu Virgil, Mihaela Sîrbu, Darie Duncan, Anton Rus, Nicolae Băciuț, Diana Câmpan, Aurel Pantea, Ioana Petraș, Ioana Popa, Ioan Rațiu, Florentina Loredana Dănilă, Svetlana Corobceanu, Maria d'Alba, Ion Buzași, Cornel Nistea, Lörinczi Francisc-Mihai, Teodor Seiceanu, Monica Grosu, Constantin Stancu, etc.

Maria-Daniela Pănăzan are un simț deosebit al versului atins de jar, exemplifică cu pasiune, enumără clar ideile, adevărul personal și cel universal, depășește barierele dintre culte pentru că Hristos a zdrobit zidurile dintre oameni, simte ritmul etern și culorile iubirii, este atentă la dialogurile dintre scriitori, la temele care le-au marcat viața, la suferința care i-a schimbat și i-a maturizat într-o lume clătinată.

„Voi scrie despre-acea necruțătoare/ bucurie de-a fi tânăr sub soare;/ cu fruntea lângă cer voi scrie despre viață./ Tu sărută-mi cartea dimineață...” (Magda Isanos).

„Așa că tu fi tare și fă din suferință/ un imn de bucurie, și de mândrie fă,/ că roaba ta se roagă și-i arsă de credință,/ ți împarte suferința și lângă tine stă...” (Ovidiu Vasilescu).

„Trebuie să pendulăm/ în ritmul respirației divine/ ca să răzbată din noi/ ecoul frumuseții./ Tu ești clopotul/ în care eu/ sunt pendulul îmbobocind iubire/ din dar ales” (Lorinczi Francisc-Mihai).

Pr. Ioana Petraș, scriitor, membru al U.S.R. Filiala Timișoara, preciza despre opera referitoare la poezia religioasă românească, scrisă de Maria-Daniela Pănăzan: „Conștientă de faptul că poezia exprimă starea duminicală a cuvântului, autoarea se apleacă filigranal spre ființa liricii noastre religioase, surprinzând cu acribie treptele devenirii acesteia ca răspuns al omului în dialogul său cu Dumnezeu”.

Cornel Nistea, referindu-se la aceeași preocupare a istoricului și criticului literar, eseist serios și pasionat, ținea să remarce: „O simplă trecere în revistă a sumarului și bibliografiei pune în evidență volumul mare de documentare și de muncă a unei lucrări bine echilibrate și nu mai puțin dense. Capitolele sunt scrise cu acuratețe și nu de puține ori cu aplomb într-o succesiune rațională, începând cu sursele de inspirație și terminând cu analize teoretice de profunzime, după o selecție bine aleasă”.

Maria-Daniela Pănăzan are o preocupare constantă și serioasă pentru literatura română din perspectiva valorilor creștine, ea dă un răspuns indirect corpului de critici și istorici literari mai tineri (din perspectiva anului 2014) atrași de experimente, de o ideologie ezitantă, de sexism, limbaj suburban, pasiunea bolnăvicioasă pentru postmodernism diletant, subliniind tezaurul literaturii române după anul 1989 și nu numai. Modele vor trece, iubirea va rămâne, generații de cititori se vor reîntoarce bucuroși la anotimpurile acesteia...

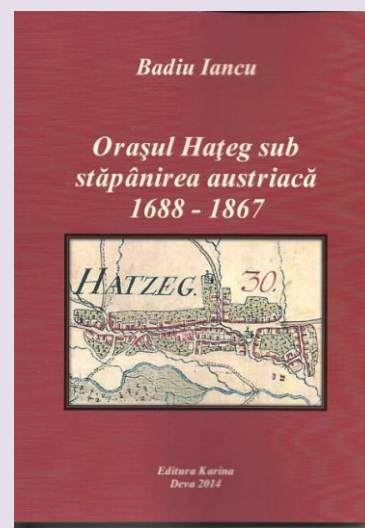
Modelele de referință pentru autoare sunt Titu Maiorescu, Eugen Simion, Dumitru Stăniloae, Constantin Ciopraga, Ion Buzăși, Alexandru Condeescu, Petru Poantă, Cornel Ungureanu,

Alexander Schememann, Gabriel Liiceanu, Aurel Pleșu, Mircea Braga, M.M Bahtin, R. Barthes, etc.

Din această perspectivă delicată și armonioasă, putem nota, referindu-ne la pasiunea autoarei, citând din Nichita Stănescu, poet pe care l-a privit cu bucurie: „cuvintele de roteau între noi/ înainte și înapoi/ și cu cât te iubeam mai mult, cu atât/ repetau, / într-un vârtej aproape nevăzut,/ structura materiei de la-nceput” (Nichita Stănescu sau Îngerul care-a adus „un cântec de iarnă”, p. 81).

Ianuarie, 2014

Valea Sargeției, povestea Țării Hațegului în vremuri complicate...

Iancu Badiu pune pasiune în studiile sale despre Țara Hațegului, abordând în lucrarea *Orașul Hațeg sub stăpânirea austriacă 1688-1867 (Studiu monografic)* o perioadă controversată din istoria acestei zone a României, o zonă interesantă, tumultuoasă social, cultural și militar.

Dacă în celelalte lucrări ale sale, Iancu Badiu a prezentat Hațegul în perioada dintre cele două războaie mondiale (*Orașul Hațeg în perioada interbelică – 1914-1944*) sau în perioada comunistă (*Orașul Hațeg în regimul comunist, 1944-1965*), acum orizontul de timp este altul, stăpânirea unui imperiu, o stăpânire care a marcat zona și care, prin extrapolare, ne dă indicii despre viața într-o altă megastructură socială, Comunitatea Europeană, perioadă specifică fenomenului

globalizării sociale și a rupturii dintre generații. O privire de ansamblu asupra preocupărilor autorului ne determină să afirmăm că peisajul istoric devine deodată divers, complex, profund, dinamica vieții în Hațeg demonstrând vitalitatea oamenilor, capacitatea de adaptare la stresul istoriei prin trecerea testului de stres și noblețea suferinței în paradigma imperiilor de tot felul. Studiul monografic are la bază o bogată bibliografie, cincizeci și trei de anexe interesante pentru a păstra izvorul intact al istoriei noastre, dovedind o intensă documentare, o curiozitate detașată și o nevoie imperioasă de timp dedicat elaborării lucrării în sine, sub cenzura unei lucidități meritorii, plus hărți, desene, medalioane, etc.

Cartea tratează Țara Hațegului în perioada habsburgică, o perioadă dificilă pornind de la recensământul efectuat de oficialități, trecând prin tensionata luptă a românilor din Transilvania pentru libertate națională și analizând administrația imperială din zonă în perioada amintită. Pentru că Hațegul a fost un oraș grăniceresc, a fost nevoie de o abordare a fenomenului regimentelor din Hațeg cu toate regulile, drepturile și obligațiile care rezultau din această activitate specială într-un imperiu care se apăra de celelalte imperii, cu analizarea vieții de zi cu zi, cu problemele care măcinau traiul grănicerilor în această cetate.

Hațegul nu a fost ocolit de marile lupte ale românilor, Iancu Badiu tratează starea orașului în timpul răscoalei lui Horea, pornind de la documentele oficiale, ori anul revoluționar 1848 care a declanșat lupta pentru desființarea iobăgiei și intrarea sub umbrela vremurilor mai noi, efectul Adunării Naționale de la Blaj asupra țăranilor din Transilvania, ori ecurile revoltei lui Tudor Vladimirescu.

O bună parte din carte analizează problema învățământului în Hațeg, cu istoria specifică, cu evoluția școlilor, sau învățământul confesional pendulând între principiile statului centralizat și principiile autonomiei ecleziale. Putem descoperi contribuțiile aduse la istoria învățământului din Ardeal, la răspândirea principiilor creștine în viața obișnuită a hațeganilor.

Scribii au trăi și în Țara Hațegului, ei s-au preocupat de manuscrise, descoperind importanța celor românești într-o perioadă controversată, interesul pentru ca românii să folosească limba română în instituții și în viața curentă, preocuparea pentru a procura cărți în limba română și pentru a răspândi cultura, mai ales cultura creștină sub influența diferitelor biserici, culte sau reguli teologice. Așa a pătruns lumina în Hațeg, prin cărți, prin epistole, prin rapoarte oficiale, prin lupta pentru păstrarea unei identități românești într-un

imperiu în care trăiau mai multe naționalități și care vorbeau limbi diferite. Putem remarca influența limbii germane, a limbii maghiare, ori a limbii franceze, limbi care au marcat în acea vreme Europa cunoscută și general acceptată, ori limba latină ca limbă a rigorii și eleganței.

Un capitol interesant din carte expune problema bisericii în Țara Hațegului, existând un efort de eliberare religioasă în oraș, diferitele momente din istoria ținutului marcate de unirea cu Biserica Romei, apoi viața greco-catolicilor în această parte din Ardeal, marile etape ale Bisericii Ortodoxe, momente canonice, prezența Mănăstirii Prislop, o cetate a credinței, perioadele de învrăjbit, lipsa preoților ori a slujitorilor specializați, alte fenomene interesante care merită studiate, inclusiv influența reformatilor, calvinistilor, ori activitatea iezuiților, aspecte mai puțin remarcate de materialele istoricilor. Cu siguranță Țara Hațegului putea fi acceptată ca o zonă a libertăților religioase, cu toate că interesele unor persoane erau de a ține captivi oamenii în zona lor de influență, dar lupta pentru libertatea religioasă este explicabilă la nivel de individ în orice zonă.

Autorul monografiei dă atenție însemnărilor unor călători străini în Țara Hațegului, preocupați de viața locuitorilor de portul lor popular, de notele acestora despre condițiile sociale, politice, economice ale hațeganilor în diferite perioade.

De orașul Hațeg s-au preocupat de-a lungul timpului oameni importanți ca Nicolae Stoica de Hațeg, ori Maria Razba, sau Ion Lungu, Mircea Valea, Vasile Radu, Radu Popa.

Istoria de Hațeg s-a păstrat nu numai în scrierile unor personalități ci și în Arhivele Naționale, fondul Vicariatului Greco-Catolic din Hațeg, sau la Protopopiatul Ortodox Hațeg. Iancu Badiu face numeroase trimiteri pentru a da autenticitate scrierilor sale, monografia căpătând consistență prin documentare, prin argumente din epocă sau prin reevaluări pasionate.

În partea introductivă, autorul arată că Țara Hațegului s-a bucurat de o largă autonomie cu toate că făcea parte din Voievodatul Transilvaniei, autonomie păstrată în istorie, cunoscută sub diferite denumiri „Terra Hatzog” sau „Cetatea Regală” a Hațegului, ori „Districtul” Hațeg, „Castrum Haczak”, „Comitatul” Hațeg, etc. Iancu Badiu descrie în mod riguros zona subliniind faptul că importante drumuri comerciale sau de interes statal au trecut și trec pe aici, fondul de ape a fost mereu bogat, aici au existat meșteșugari talentați, intelectuali de seamă, înalți funcționari de stat, țărani harnici, comercianți și reșiți. De remarcat că Împărăteasa Maria Tereza a aprobat militarizarea graniței Transilvaniei și a Banatului, Hațegul

intrând astfel în jocul intereselor imperiale austriece. Viața Hațegului s-a îmbunătățit, a crescut nivelul material, cultural, organizatoric al locuitorilor, a apărut asistența medicală sau instanțe de judecată bazate pe o mai riguroasă aplicare a legilor în vigoare în acea perioadă.

Țara Hațegului a fost vizitată intens de Nicolae Iorga, marele istoric, care a ajuns în posesia unui document important: *Condica Hațegului*, unde au existat însemnări în limbile română, germană, maghiară, latină. Marele cărturar s-a preocupat de traducerea lor și a analizat istoria din conținutul acestor însemnări.

La mănăstirea Prislop au existat mereu oameni interesați să mențină tradiția creștină, să înfrunte potrivnicii sau să învețe tinerii canoanele Evangheliei pentru a forma slujitori în bisericile din zonă, exista și o bibliotecă, loc însemnat, rar în acele vremuri. În Hațeg a ființat și o școală a călugărilor iezuiți, în mănăstirea franciscană a învățat chiar Beniamin Densușianu. A funcționat o școală germană, apoi învățământul s-a desfășurat în limba română, marile evenimente eroice au schimbat cursul istoriei la Hațeg, apăreau învățătorii care predau în limba poporului...

Importante pagini sunt dedicate cărților și manuscriselor din Țara Hațegului, aici au existat importante focare de cultură, apar importanți donatori de carte, contribuții ale unor locuitori din zonă. Preoții fac însemnări pe cărțile bisericești, aceste însemnări redau atmosfera spirituală a vremii. Deoarece cărțile erau scumpe, se găseau destul de greu, pentru a le apăra de interesul hoților, pe filele lor erau scrise *afurisenii*, lucru semnificativ și de interes.

Locuitorii din Hațeg au fost implicați în marile evenimente ale istoriei cu impact european, astfel, în timpul revoluției din 1848, au participat activ la luptele de la Deva, Podul Simeriei, Ocna Sibiului, Sibiu, contribuind la rezolvarea problemelor sociale ale vremii. Hațegani sunt legați de nume importante ale revoluției, Bălcescu (a trecut prin Hațeg în 22-25 august 1849), Avram Iancu, Petru Dobra, Ioan Buteanu, etc.

Iancu Badiu dă o importanță mare în această carte *Condicii Hațegului*, exemplificând din numeroasele procese care au avut loc în vremuri aproape uitate, dar care au lăsat numeroase exemple privind viața de pe aceste meleaguri. Apoi, este preocupat de stratificarea socială, de anumite diferențe care au existat între locuitori, pornind de la structura averii, religie, relații cu mai marii zilei, etc.

Interesant în carte este capitolul dedicat *însemnărilor de călătorie* ale unor contemporani, care au ajuns până în ziua de astăzi, însemnări care descriu cu acuratețe și interes viața hațegănilor. A

fost o vreme a călătoriilor în Europa, iluminismul și marile transformări ale societăților au dat un avânt mare călătoriilor, oameni cultivați au fost preocupați de cunoașterea zonelor exotice ale continentului, au căutat să răspundă marilor întrebări ale epocii, să dezlege misterul dinamismului social în tradițiile folclorice, în ritualurile bisericești, în agresiunea marilor imperii în căutarea de resurse, oameni, capital.

De remarcat notele de călătorie ale lui John Paget, născut în Marea Britanie, atent observator al zonei, legat de marile mișcări sociale ale nobilimii și intelectualității.

El îi privea cu îngăduință pe hațegani, mai ales pe români, avea o grilă de valori calvină, la modă pe continent, însă ne lasă câteva trăsături esențiale ale țăranilor. De remarcat dragostea lor pentru pământ, legătura cu strămoșii, preocuparea de a găsi soluții la necesitățile imediate ale vieții, fiind buni meșteșugari, englezul a descoperit ingineria și arta țăranului român, inventiv și atent la fenomene. Românii aveau mori, prelucrau lemnul, își făceau vase de lut pentru uzul casnic, confecționau îmbrăcăminte, încălțăminte, aveau tradiții exemplare: nedeia, târgurile ori sărbătorile, toate contribuiau la unitatea lor ca națiune, una viguroasă în epocă din moment ce au reușit să se impună în fața legislației imperiale. Preoții ortodocși și din alte biserici, știau să se plieze pe fenomenul social și să trăiască în comuniune cu oamenii săraci.

Majoritatea călătorilor rețin *peisajul* de excepție al Țării Hațegului, tradițiile locale, vestigiile care au existat în zonă: mozaicurile de la Sarmizegetusa, biserica de la Densuș, Peștera Bolii, Castelul de la Hunedoara, ori Cetatea de Colț. Ei înțeleg că aici au existat puternice organizații sociale în perioada Imperiului Roman, urmele acestora probează originea poporului român, alături de limbă, religie, tradiții. Date importante ne parvin din raportul generalului Christian Rall, un raport detaliat pentru anul 1777, acolo sunt prinse principalele structuri sociale, problemele oamenilor și organizarea orașului.

Sunt enumerați oamenii de seamă ai orașului: Moise Sora Noacu, cu preocupările sale pentru literatură și teologie, Nicolae Stoica de Hațeg cu binecunoscuta *Cronica Banatului*, ori Simion Ulpianu (nume predestinat), cu activitate importantă în școlile vremii și în fenomenul cultural, sau Nicolae Solomon, prefect al Hațegului, scriitorii maghiari amintesc cu respect de el ca reprezentant de seamă al românilor.

Badiu consemnează: „Considerând Țara Hațegului locul unde s-a format poporul român și limba acestuia, Nicolae Iorga vizitează cu interes în mai multe rânduri meleagurile hațegane. Printr-o

Întâmplare fericită se păstrase Condica orașului Hațeg, care i-a fost donată savantului. Document de însemnată valoare istorică, această Condica Hațegului cuprindea însemnări din perioada 1725-1847, în limbile maghiară, germană, latină și română. Traducerea textelor din limba maghiară au fost făcute de eleva lui Nicolae Iorga, Viola Papp, iar traducerea textelor din limba germană și latină au fost făcute de marele cărturar” (pg.9).

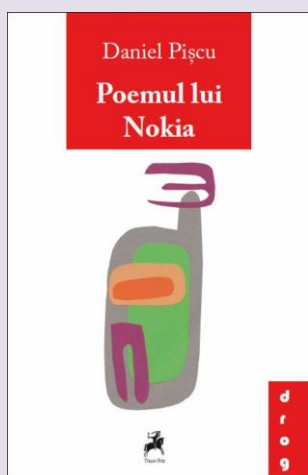
Cartea *Orașul Hațeg sub stăpânirea austriacă 1688-1867* are mai multe anexe, interesante și incitante pentru cititorul curios, setea după adevăr îi va da sentimentul unei aventuri spirituale de excepție, cu întoarcerea în timp și cu atingerea viitorului prin simetrie istorică...

După ce ai parcurs de citit această carte poți afirma precum Aron Densușianu: „suveniruri și impresiuni de călătorie” din Țara Hațegului, care le păstrezi cu discreție și eleganță în inima ta de român...

„Vă voi spune de patria mea – ca să vorbesc pe înțelesul celor vechi – de acel plai unde am sorbit prima oară aerul vieții, am zburat prin dulcii ani ai copilăriei ca fluturile prin flori: de Valea Sargeția, Valea sau Țara Hațegului...” – așa scrisa plin de pasiune Aron Densușianu, într-o vreme în care se petreceau mari schimbări în Europa...

Prin munca sa Iancu Badiu ne provoacă la o profundă cercetare a conștiinței noastre de oameni trăitori în vremuri tensionate, cu o altă perspectivă istorică.

Daniel Pișcu în supermagazinul realității

Daniel Pișcu își exercită predicțiile în volumul *Poemul lui Nokia*, o carte de versuri transmise fără fir între poet și cititor, apărută la Editura Tracus Arte, 2013. Realitatea este magazinul din care el cumpără, magazinul unde se vinde, magazinul care rupe flămând din viața noastră pierdută prin labirintul tehnic al epocii.

Volumul ne prezintă câteva date despre poetul Pișcu, cărțile publicate, activitatea, este o realitate personală, ca un paravan pentru cititorul curios. Dincolo de fapte sunt poemele, crude, postmoderniste, îmbibate de falimente, revelații, amintiri, iubirea care trece prin ochii poetului ca o săgeată.

Sincer, Daniel Pișcu ne indică sursa de inspirație: Supermagazinul realității! Răspunsul poetului la această avalanșă de oferte este reclamația, sugestia, nemulțumirea în fața realității imperfecte, abundente, dar mișcată. „Frecventez mai ales/ supermagazinul realității./ De aici mă îmbrac/ mă încălț/ mă hrănesc/ cumpăr tot felul de sortimente:/ fapte, întâmplări – evenimente/ senzații, impresii – sentimente./ Realitatea mă sesizează.../ Iar eu îi răspund/ luând condica/ de sugestii și reclamații (Supermagazinul realității)”.

Limbajul poeziei este simplu, dar trimițând la semnificații complexe, realitatea are un halou de mister, poezia este o joacă brutal complexă: *se joacă cu sinele, cu tinele, cu minele...* Joaca se face cu discreție, cu atenție, fiecare zi are secretele ei, ceva etern se ascunde în efemerele fapte sau întâmplări. Concluzia: „motoarele dimineții s-au pornit” (Refrenul zilei)!

Tragedia omului modern este sugerată prin fapte banale: „Iarba nu-și expune/ gândurile,/ nu comentează,/ nu bârfește./ De aceea ea crește/ așteptând în liniște/ domestic,/ coșaii” (Iarba). Vine o vreme a judecății, realitatea este acidă, ea ne oferă dragoste, evenimente, informații, creierul pare agresat, dar nimic nu este pe gratis, vin coșaii, nimic nu-i anunță, doar iarba liniștită, domestică, aparent docilă... Gândurile semnaleză pericolul pentru disciplina impusă de realitatea în mișcare, cu toate motoarele pornite.

Sunetul clopotului marchează trecerea noastră prin peisaj, el anunță preocuparea lui Dumnezeu pentru faptele oamenilor, clopotul este un semn, sunetul care trimite la cuvânt, el se maturizează în timp ce își trimite semnele: „Dar Clopotul/ ne trimite semnale:/ Dumnezeu e în Cer/ noi pe Pământ./ Dumnezeu e pe Pământ,/ noi în Cer” (Clopotul). De observat mișcarea pe verticală, clopotul devine personaj, pare a fi Glasul lui Dumnezeu, grafia începe cu literă mare, e prezentă presantă în supermagazinul realității.

Volumul lui Daniel Pișcu se desfășoară în trei planuri: *Supermagazinul realității*, *Poemul lui Nokia*, *Passe partout*, planuri care dau soliditate mesajului, realitatea trimite cuvinte, le vedem-nu le vedem, ele se cristalizează în poeme, poetul este atent la jocul complex, realitatea depășește generozitatea aparentă. Numărul trei este unul simbolic, ceva divin se află în miezul lucrurilor, în trecerea noastră prin supermagazin... Capitolul *Poemul lui Nokia* dă titlul volumului, el este cel mai lung din carte, trădează secretele poeziei: telefonul prinde individul într-o rețea complexă, fără scăpare: „Grație lui/ devenisem dependent social/ și din cauza lui, antisocial”. Poetul este un personaj incomod, eroismul și tragedia sunt exprimate cu ironie, ludic: „A murit prietenul meu Nokia/ cu care mergeam/ la vânătoare de lei/ și valută,/ a zis prietenul lui, Ericsson./ A murit în luptă”. Trimiterile la tragedia antică, la poezia de rezistență a lui Nichita Stănescu par a fi luate în joacă, dar ele exprimă realitatea imediată: omul dependent de lucruri până la sufocare, până la exces, abandonul individului în brațele obiectelor pare implacabil, tragedia este în fața noastră, până și prietenul Nokia (marcă de telefoane, celebră) provoacă dezastrul, nimeni nu mai ascultă, vânătoarea de lei a căzut, amintirea este greu de gestionat, dependența de obiecte pare o boală: „Era atât de fin/ și totodată puternic./ Nu deranja pe nimeni./ Arăta atât de bine și ora./ Mă proteja de orice/ spațiu, loc și timp./ Avea tastele cele mai curate./ Și cifrele mari./ Le vedeam fără/ a mai fi nevoie de ochelari”.

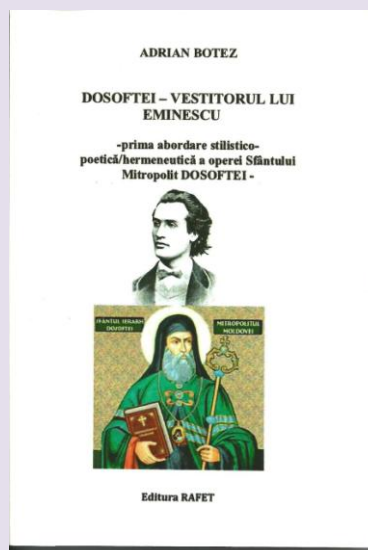
Legăturile generate de prietenul Nokia au avut o greutate maximă într-o lume minimă: „Pentru mine, el era/ o indescritibilă emoție”.

A juca, a gândi, a avea emoții, a trăi la intensitate maximă când lumea este învăluită în sunetul Clopotului, sunt traseele pe care se mișcă poezia lui Daniel Pișcu. El evită metafore care s-au mai zis în piața publică, caută originalitatea, forma acoperă fondul uneori, joaca de-a poemul este una periculoasă, până la distrugere, dar în ultimul moment poemul capătă consistență datorită poetului care are în mână *condica de sesizări și reclamații*, are controlul asupra textului. Limbajul frust și obișnuit al poetului îi face uneori feste, cade în desuetudine și banal, iubita este comparată cu o stradă, comunicarea devine absurdă, relațiile dintre oameni au ceva elastic, cineva întinde elasticul la maxim sub tandra ninsoare!

„Poate că atunci când fugi/ lași în urmă/ sunetul de flaut” – iată poezia încărcată de adrenalina realității...

Iunie, 2014

Dosoftei: ca roua ce curge pe munte...

Într-o vreme în care Biserica este în criză, un ev în care criza a marcat sisteme sociale, politice sau culturale, Adrian Botez ne prezintă în cartea sa *Dosoftei – vestitorul lui Eminescu*, carte apărută la Editura Rafet, Râmnicu Sărat-2014 (Director Constantin Marafet), o parte a miracolului românesc, cumva uitat, cumva discret.

Două nume: Dosoftei și Eminescu.

Eseul este unul la coliziunea dintre domenii, pendulează între literatură și teologie sub forțele istoriei.

Adrian Botez este un curajos...

Mulți intelectuali iau în derâdere ritualul creștin, uită de valorile eterne, sunt interesați de nihilism, absurd, cinism, postmodernism, realitatea fără de realitate, etc. Alții se afundă în formalist sau ritualul cel de toate zilele. Autorul nu este un desuet, este un pasionat care deranjează ierarhii și restabilește regulile normalului în literatura română. El consideră că această carte densă este o primă abordare stilistico-poetic/hermeneutică a operei Sfântului Mitropolit Dosoftei.

Dosoftei un nume în epocă, a luat în serios sarcina care îi revenea și a tradus *Psalmlii* (Davidieni) din Sfânta Scriptură în limba română. Traducerea unui text biblic este o îndeletnicire foarte grea, o piatră de încercare pentru orice traducător, pentru orice popor, limba ebraică

veche are multe meandre, este uneori dificil de abordat, nu sunt puse în lumină toate secretele ei, are o logică lingvistică rară, neuzuală pentru un european. Ceva este totdeauna altfel (sucit) la evrei, o limbă care pregătește capcane pentru un literat autentic.

Traducând psalmii, Dosoftei (1624-1693) a reformat din interior limba română, a propus teme noi, a pus bazele unui edificiu poetic și a descoperit geniul românesc. Dosoftei anunță astfel pe Eminescu. El a fost primul mare poet român, el a fost și un teolog deosebit, a adus noutăți, a propus direcții și a avut curajul să dea o variantă românească a psalmilor. În psalmii lui Dosoftei se simte Hristos cel Înviat, Cel care ne-a lăsat Evanghelia, există un spirit creștin în această traducere. Privind în contextul european care a respectat regulile logicii ebraice, un context marcat de raționalismul lui Aristotel, promovat de linia catolică sau reformată, uneori, demersului poetului român este original, propune soluții noi. El se detașează de Jan Kochanowski (Polonia) sau de Clément Marot (Franța), un duh special pune în mișcare materia fină a psalmilor. De asemenea Adrian Botez declanșează un demers special: Dosoftei a fost un geniu din perspectiva timpului în care a trăit, el a pregătit calea pentru Eminescu, un capăt de drum în literatura română (Aminul).

Sunt scoase în peisajul teologic și literar viziunea, mistica, fantezia românului pasionat după adevărul lumii. Mentalul românesc capătă o dimensiune superioară, cuvinte intră în Templul sufletului românesc, devenind universale... Autorul cărții este un curajos, face o reverență pentru cultura noastră, are o mare recunoștință pentru înaintașii care au marcat istoria Moldovei și a românilor. El arată limitele criticii literare românești privind analiza *Psaltirii în versuri*, se delimitează de Călinescu, preia sub o aspră cenzură scrierile lui Nicolae Cartoian, sau alți critici. Deficitul de cultură teologică la criticii români este pus în evidență, astfel unele considerații considerate certe sunt spulberate. Adrian Botez însă forțează nota, intră în mecanismele istoriei tratează subiectul sub raport politico-istoric, înfruntă hățișul noilor noțiuni de popor, națiune, termeni care se cristalizau într-o Europă în fierbere, catolicismul și protestantismul se duelau, evreii își impuneau doctrina în viața publică. Analiza sa este pasională și dedicată, nu se delimitează prea clar de curentul ortodox (teologic) și Biserica Ortodoxă, între calea dreaptă și biserică (fie ea și majoritară) există câteva diferențe, diferențe care au marcat istoria lumii, chiar prin războaie... Ori Duhul tutelar a lui Hristos nu duce la războaie, duce spre iubire, iar psalmul este expresia unei iubiri. Psalmi Davidieni învață pe

credincios cum să se adreseze lui Dumnezeu în aura Duhului Sfânt. Dosoftei, susține Adrian Botez (și are dreptate), a poetizat și a încreștinat psalmii dându-i poporului român. Misiunea sa a fost realizată într-o formă nouă, demnă de geneza unui fenomen unic. S-a deschis cale dosofteiană spre Paradis! Misterul credinței se relevă în textul vechi românesc, o „mireasmă” nouă adia în această scriere.

Adrian Botez are o mare pasiune pentru cuvintele vechi, cuvinte izvor. Se pune față în față lumea lui Dumnezeu și limba română vie, o recreare a psalmilor din Vechiul Testament!

Pentru cititor Adrian Botez are câteva concluzii ferme, Dosoftei este actual! Folosind un principiu teologic solid, pentru autorul cărții Dosoftei este Ioan Botezătorul, el anunță venirea lui Eminescu, el pregătește limba, viziunea, starea, principiile.

Dosoftei a fost printre puținii cărturari care au trăit în acel ev mediu complicat în România, deschizându-se spre Europa. El avea substanță, avea putere. A creat un arhetip românesc al poeziei! Noi teme: universul în expansiune, cuvântul transformându-se în logos în limba română, observă frumusețea vieții, lumea este dinamică, are fapte mărețe, în spatele a toate este Dumnezeu, verbul divin are putere de creație, îndeamnă la slăvire (laudă), psalmii pot vindeca spiritual, omul evită orbirea spirituală, se leapădă de boală, cunoașterea este una vie, de viață, pe verticală și pe orizontală, este pus în lumină elementul acvatic – uterul cosmic...

Adâncul mării pare locul unde se plămădește viața, chitul din adâncuri ca agent al lucrării divine. Leul lui David devine Lupul Valahic! Puterea lui Dumnezeu se manifestă vizibil, metafora și dinamica creației sunt prinse de Dosoftei în versuri fără egal în acea vreme și actuale. Analiza lui Adrian Botez este aici profundă și dă măreție literaturii române. Criza umană este pusă bine în lumină, drama omului limitat răzbate din versurile vechi în forme proaspete, noi chiar și pentru cititorul modern.

Putem reține câteva cuvinte din cartea dedicată bătrânului poet nou: „Psaltirea Sfântului Dosoftei nu este una eminentemente extatică, prin atitudinea a spiritului și a sufletului și prin înmănuncherile de cuvinte – ci este o carte spiritualist-vitalistă, oferind un Model de Credință Creștin-Ortodoxă, deplin-dinamică, întru slăvirea lui Dumnezeu, în chip de căutare a Sinei Cosmice, ca identitate Divină/ORIGINARĂ a omului”. Adrian Botez sintetizează și îl încadrează pe Dosoftei în panteonul ortodox românesc, dar în pasiunea sa nu observă că și unele manuale teologice ale altor culte fac trimitere la traducerea psalmilor realizată

de marele român în secolul al XVII-lea ca o etapă necesară în traducerea corectă a Bibliei. Cultura română este una a românilor dincolo de diferențele de viziune a teologilor.

Iată mesajul unui psalm:

„1-Câte de bine e și de frumos, să locuiască frații în unire!

2-Aceasta-i ca o mireasmă frumoasă pe cap, ca mirul ce s-a turnat pe barba lui Aaron, ce s-a coborât pe marginea vestmintelor lui.

3-Aceasta-i ca roua Ermonului, ca roua ce se coboară pe munții Sionului. Că, unde-i unire, Domnul trimite: viață și binecuvântări nesfârșite” (Psalmul 132, citat de Adrian Botez).

Mai menționăm că la baza analizei lui Adrian Botez au stat:

1. Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, Editura 100 + 1, GRAMAR, București, 1998.
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură, după textul grecesc al Spetuagintei*, Institutul Român și de Misiune al B.O.R., București, 1940 (Biblia Canonică).

De reținut și bibliografia care a stat la baza cărții, peste 178 de trimiteri și documente: o carte în carte, dominate de Biblie!

Iulie, 2014

Călătorie în spațiotimp

Raul Constantinescu rămâne constant crezului său: poezia poate fi un loc unde sufletul evadează în etern. Volumul de versuri *Periplu prin neant* (București: Editura Tracus Arte, 2014) este o antologie de poeme mai vechi și mai noi, poeme inedite, în regia autorului care s-a

străduit să actualizeze mesajul și să ridice versul la nivelul special al inspirației autentice.

Volumul este structurat pe trei paliere fundamentale ale vieții:

- I. *Sublim femininul*
- II. *După ultimul Babel*
- III. *Netihurile divinule/ O biserică pe stâncă*

Raul Constantinescu fixează în acest volum o viziune solidă despre viață, despre artă, despre suferință. Viața a fost pentru poet locul în „spațiotimp” (după cum definește dimensiunea spirituală a existenței), un loc al încercărilor, al descoperirilor, al desăvârșirii, al suferinței tainice. El este în legătură directă cu poezia modernă, are mijloacele necesare de exprimare, este atent la ceea ce se mișcă în lumea artei și științei, în celula poemului. Cultura marchează versul, metafora are o culoare aparte, pulsează în fiecare poezie o energie veche și nouă, marile teme ale omului în fața universului sunt recuperate și puse în forme dinamice, pasionale. Viziunea poetului este una profundă, mesajul nu este comod, livrescul este depășit deși acoperit de neliniște și deschidere spre infinit. O lumină de începuturi pulsează în poeme, ritmul este unul vechi, autentic, imn, colind, psalm, cântec șoptit, imprecăție, o viață tumultoasă, colind. Poetul este pasionat de folclor, de vechi ziceri și cântece. Între faptele la zi ale omului și mit pendulează opera lui Raul Constantinescu. El zice poemele, vulcanul de cuvinte revarsă lava de idei, forma este uneori aridă, aspră, fondul este adânc, fulgere străbat cuvintele, lumini ciudate, vorbele se leagă unele de altele într-un ritual riguros, solicitând disciplina spirituală a cititorului. *Labirintul* pare o aventură necesară, nu ieșirea este importantă, căutarea și sensurile, reperele revelate, țintele bănuite, tărâmul de dincolo de cuvinte, lumina din labirint...

Raul Constantinescu caută, deci, cu înfrigurare divinitatea, cu pasiune, caută acea prezentă copleșitoare descoperită și ascunsă în același timp, miez și coajă, vis și viață, moarte și stihii: „Te caut mereu în mine și-n afară/ Cel ce Te-arăți în vis și-n rug aprins/ în mare și în mic Cel veșnic necuprins/ printre bosoni prin mantia stelară...” (Psalmul 4). Toate probează preocuparea pentru esențe, se întrepătrund concepții teologice, artistice, științifice, estetice. Toate focalizează într-un discurs original, uneori incomod, alteori strident, alteori șoptit.

Femininul se dezvăluie ca frumusețe desăvârșită, femeia perfectă nu are corp, există un cântec ce generează iubire din iubire, toate duc la relațiile primare, de început de lume, există o foame în ființa omului greu explicabilă, ceva cheamă, pendulează între neant și zbor interior, iubirea nu

are limite, femeia și bărbatul fac parte din monadele universului. Constați că iubirea este sublimă, rămâne: miere, lumină, pelin, un cântec de început de lume, o privighetoare cheamă, cheamă... Concluzia: „miresei fără corp primul timbul mire” (*Cântec*).

Alipirea dintre bărbat și femeie se petrece într-o zonă specială: „lubito, neant devenim în spațiotimp... golul din clepsidre vom fi răsări/ ceea ce fost-am înainte de naștere; deasupra nisipului amintirea umbrelor noastre/ precum n-ai fi fost se vor risipi...” (*Neant devenim*). Arderea celor doi este perfectă, se petrece anihilarea văzutului, doar umbre venind dintr-o lume divină...

Partea a doua a cărții se deschide spre menirea artistului în lume, ultimul Babel o impune, în ochii scribului sunt istorii, hazardul face posibilă viziunea, viața se materializează într-o poezie eliberatoare, în Mâna lui Dumnezeu stă poetul, hazardul este învins de poezie, se trece în cuvânt, este o altă regăsire: abis și munte, iluminare-n extaz, mirajul cuvintelor...

„Dumnezeu cuvintelor de ultimă oră/ doar de puținii aleși zărit uneori prin jungla cuvintelor.../ spre Tine singuri prin neguri printre stânci șerpării își taie cărarea/ continuă rugă în luptă cu ei înșiși cu lumea e întreaga lor viață/ umile șoptite cuvinte cu smerenie în taină rostesc în surdină/ de Tine doar auzite/” (*Dumnezeul poeziei*).

Relația poetului cu Dumnezeu este una necesară și specială, poetul caută, Dumnezeu controlează, lumea nu știe demersul, ruga, lacrima, suferința... „Dumnezeul poeziei de ultimă oră îi urmează spre golgota/ abruptul propriu în lumină urcuș” – prețul, un drum spre Golgota! Aici poetul este lucid, acceptă sacrificiul salvator, însă arată și prețul care trebuie plătit, unul greu de achitat în jungla cuvintelor...

Pe ultimul palier al cărții, intitulat *Netihnule Divinule*, Raul Constantinescu cântă relația artistului cu divinitatea fixând câteva repere în sublimul refuz oferit de materia în mișcare asimetrică prin ochiul poetului. Sunt câțiva psalmi, o stare de smerenie, acceptarea rigorii divine și limitelor puse omului. Deși acceptă că Dumnezeu nu poate fi cunoscut direct, scribul ne prezintă câteva semne care dau dovada prezenței divine. E rolul artistului, este neliniștea lui, e dreptul la extaz!

În furtună sunt câteva puncte sigure, biserica pare a spune poetul... El, însă, nu se concentrează pe acest aspect. *Ekklesia* în sensul ei teologic este o colectivitate, adunarea unor oameni care doresc să trăiască pentru un ideal, fără să pună accentul pe ritual. Dumnezeu este totul și cu mult mai mult, el ține în degetul mic universul, nu are nimic, având totul, el face lumină în bezna sufletului omenesc în

raport cu omul aprins de foamea oarbă de a fi în expansiune cu orice preț.

„Din alfabetul răzii de moarte cu cele trei miliarde/ de hieroglife de veghe/ în miezul genomului...” – iată stare din care privește artistul și spre care privește ca unic dar din clipa eternă. În această relație Dumnezeu și artistul, timpul și spațiul se suprimă, totul se focalizează pe o prezență coplesitoare, dinamică, iubirea inundând delte de galaxii (*Din alfabetul răzii de moarte*).

Omul artist este învins de această prezență, ceva puternic acoperă stările: „Doamne, al meu nu mai sunt.../ doar tu ești tot ce mai sunt/ rău bun gând pământ/ vis al tău peste noi iubiri sângerând...”. Raul Constantinescu este tumultos în discursul său, nemilos cu cititorul și cu sine, fraza curge cu accente filozofice și definiții exacte cu nuanțe teologice. Metafora, forma poeziei, toate se topesc din mesaj, cumva nu are răbdare cu revelația personală și revelația generală pe care o primește, este nerăbdător, de aici și marele refuz simțit pe piele proprie. În procesul de creație el inventează termeni specifici sau utilizează cuvinte mai puțin uzuale în poem ca: spațiotimp, lumile albnegre, holografice goluri, alb-albastru-indigo cerescu catharsis, neantia fără limite, boson... Alteori este ironic cu omul pierdut în materie, fără aplecare spre poezie, a renunțat intenționat la unele reguli de scriere pentru a potența efectul devastator al luminii în cuvinte, este distant și preocupat totodată de aproapele său *poeticitorul*. El se adresează unor inițiați, cunosători a suferinței din cuvinte. Are o infinită compasiune pentru poeții plecați pe care îi consideră ca fiind în Mâna Domnului, pentru sacrificiul lor făcut pe altarul artei (Iorga, Gyr, Crainic, Maniu, Blaga, Barbu, Labiș) în oglindă cu cicisbeii ce râvnesc nurii orbitori ai Euvantinei... Raul Constantinescu este un poet original, nu datorează nimic cuiva, datorează totul poeziei, găsind o cale de comunicare din valea plângerii...

Periplu? Da, o lungă și neprevăzută călătorie pe mări și oceane, circumnavigație spirituală, realul topindu-se în virtual și mult mai mult, cu suferința umăr la umăr (citind notele biografice, te poți convinge, citind poezia, ai certitudinea).

Neantul? Inexistența, nimicul, adică *neantia* cum îi place să scrie poetului... Plonjând în abis, în neantia, el descoperă lumi nebănuite, se redescoperă...

O carte sinteză, o carte pe care poetul și-a dorit-o ca mărturie. La final el se prezintă cu stare civilă în labirint, cu note biobibliografice lămuritoare și aprecieri critice corecte. Deși nu este membru al Uniunii Scriitorilor din România, o merită din plin, este un scriitor în timpul vieții sale și nimeni nu-i poate lua această stare de scrib cu manuscrise

edificate în carnea sa. Din toate se simte o detașare, nu mai contează evenimentele trecătoare ale vieții, el confirmă și mărturisește: „În mine Te-am simțit dintotdeauna,/ de-am rătăcit, din hău mă-ntorc la Tine;/ în rugă zilnic, Doamne, suntem una/ – în psalmul Tău cu litere latine” (Psalmul iubirii 6).

August, 2014

Copil cu șoim, copil cu poem de iarnă

Salm și cuvinte magnetice

Ion Pachia-Tatomirescu este „magnetizat” de poezia cu formă fixă, parcurgând un traseu liric interesant, propriu, de la glosalmi și zalmiori, la salmi, ca formă minimă de exprimare a poeziei din aerul încărcat de piramide. În volumul *Caligraful de salmi*, (Ion Pachia-Tatomirescu, *Caligraful de salmi*, Editura WALDPRESS, Timișoara, 2013), vine în armonie cu sine și cu literatura importantă și ne prezintă epopeea poeziei cu formă fixă. Este un demers al unui scriitor în căutarea esențelor, modest, se descrie ca un obișnuit caligraf, refuzând titlul de poet, intrând în pielea scribului care transcrie textul imprimat în ființa eremitului.

Cartea este, probabil, unică în felul ei, nu se adresează cititorului superficial, în căutarea baladei din poem, ci unuia în căutarea tainelor. În volum poetul descrie pentru neinițiați definiția glosalmului, a zalmiorului, a salmului, căutările fac saltul final în salm, cea mai scurtă formă fixă în istoria poeziei. Saltul este o descrie plastică, călătoria poetului ajunge în nucleul poeziei, acolo unde se petrece furtuna materiei. Istoria poeziei cu formă fixă este redată în carte, în prima secțiune, ca o necesitate de omologare la nivel european, pentru că face legătura între scrierile vechi și cele moderne, fulger între perioade, conservând divinitatea poeziei, ca formă de comunicare a lui Dumnezeu cu omul și ca răspuns al omului la revelație. Deși salmul se bazează pe cuvinte, cuvintele sunt puține, poemul minim redă starea de grație a sufletului în căutarea luminii.

Fantezia poetului este în mișcare, deși pare a apela la formele vechi ale literaturii, el rămâne un modern prin curajul de a zice. Zicerea este o problemă complexă, este baza creației, în general caligraful exprimând tehnica închinării și a laudei. Mitologia străbate poezia, cuvintele se mișcă între „roze sălbatice”, după cum afirmă poetul, rudă cu haiku, salmul rămâne și se consolidează ca formă autonomă, specifică literaturii române

Ion Pachia-Tatomirescu inserează în carte eseurile unor poeți sau critici referitoare la poezia sa și la demersul său de limpezire a zicerii. Aceste *note literare* aduc explicații necesare și lămuresc conținutul volumului în sine. S-au preocupat de acest gen literar: Vasile Moldovan, Alexandru Ruja, Constantin M. Popa, Eugen Dorcescu, Florin Vasiliu,

Iulian Chivu, Marian Barbu și alții. Cărțile lui Ion Pachia-Tatomirescu au avut ecou în Franța sau Belgia ca expresie a complexității literaturii române.

Eugen Dorcescu notează despre poezia cu formă fixă promovată în prezentul volum: „Ion Pachia-Tatomirescu rămâne una dintre personalitățile literare (și, în general, culturale) cele mai originale din Timișoara (și nu numai). El s-a impus nu doar prin valoarea strict estetică, prin acuratețea stilistică, prin rigoarea formală a poeziei sale, ci și, (poate, mai ales) prin viziunea care o generează și susține – cosmogonia dacică, misterul și fascinația substratului, active încă în mentalitatea „dacoromânească” (termen utilizat de scriitor în toate împrejurările)”.

Autorul consideră că poezia sa este rezultatul unei aventuri a omului în spațiul cosmic datorită marilor descoperiri în zona materiei, antimaterie, informaterie, aselenizare, istorie cu revoluții în involuții, cultură și barbarie. Din acest demers rezultă că Ion Pachia-Tatomirescu este un novator (conform celor afirmate de Florin Vasiliu) atingând și posibilitățile oferite de haiku.

Volumul ne prezintă **anul salmului** de la 1 brumărel la 30 răpciune, un an în care poezia se scrie zilnic, rezultatul fiind poemul complex desfășurat cu răbdare și pasiune pe durata unui an în care omul devine mai înțelept, astfel ziua are o istoria ei condensată în cuvinte, iar anul o tablă de înțelepciune în vremuri complicate.

Cităm:

„Ciulin în mov destin...”

„Focul schimbă jocul...”

„Brazilii – vămi de ocazii...”

„Scuturi cer de fluturi...”

„Greier pe albul-creier...”

Exemplele pot continua, tehnica este una personală și ne trimite cu gândul la *Proverbe* de Solomon, acea colecție de texte de înțelepciune necesară în epocă, rămasă în sulul cărții, Biblia.

Ion Pachia-Tatomirescu pare că se joacă după stil vechi între brumărel și răpciune, dar este preocupat de esențe și limite, de cuvinte și necuvinte, de zicere și oprire, de muzicalitate și miracol, exprimă închinarea adusă zilnic cerului care ninge cu vorbe peste noi.

În volum autorul caligrafiază și glosalmi, explodează în poezia mai extinsă, se desfășoară disciplinat cu fiecare lună din an, el dorește să ne dovedească faptul că este un mag la curtea regelui, cunosător de taine și profeții.

„Fulgerul din mine, umerii tăi – mere/ car de flori de miere urcă-ntre rubine...(Glosalm de cireșar).

Caligraful de zalmiori este preocupat de muzicalitate și adevăr, de bucurie și anotimp:

„Fotonii-mi de-altoi n-au umbră nici joi/ n-au pietre clivante, nici protuberante,/ au doar matcă-n roi, gândind prețuri noi,/ pentru vămi și fante, la comete-plante,/ fotonii-mi de-altoi, fulgere-n ploii... (Zalmior V).

Ion Pachia-Tatomirescu inserează o bibliografie sub sigle, trimițând la epopeea poeziei cu formă fixă ca efect al disciplinării spirituale, a menținerii tradiției de început grefată pe zicerea modernă, flămândă de adevăr și adrenalină. Este o viață trăită printre cărții în căutarea poeziei cu formă fixă din poemele cele de toate zilele, lecții de haiku și imn, o importantă rețea de vase comunicante cu Dumnezeu privindu-ne dintre roze, zâmbind la teoria modernă a comunicației promovată de om într-o istorie superparadoxistă...

Caligraful a zis, cititorul va înțelege că lumea se bazează pe cuvântul trecut prin focul din microcosmos și macrocosm, ca o aventură ce ne duce în cetatea timpului fără de timp...

Ion Pachia-Tatomirescu își urmează căutările, se bazează pe o mitologie personală atinsă de brumele literaturii bune din toate vremurile, spre o patrie complicată, greu de egalat astăzi prin tratate și epistole, una „dacoromânească”, ca nișă culturală în Europa politicii cu formă fixă...

Îl cităm pe caligraf: „Valori: mori în comori...(p.83).”

Ne întoarcem la izvoare, folclor, descântece... Ele refac, în stil modern, o viziune asupra lumii cumva pierdută, cumva regăsită...

Pasiunea culturii la Ștefan Nemeșek

Pasiunea culturii la Ștefan Nemeșek

Ștefan Nemeșek a depus un efort considerabil în cartea *Cultura în orașul Paliei* (Editura Realitatea Românească, Vulcan – 2012) pentru a revitaliza memoria pierdută cumva într-un secol al informației, într-o vreme a exploziei mijloacelor de comunicare, când uneori confuzia modelează mințile oamenilor. Publicația este o continuare a monografiei anterioare, *Carte, literatură, presă la Orăștie (de la începuturi până în 1944)*, bazată pe material documentar important și penetrant cu anexele și bibliografia care formează o carte despre carte, manifest pentru cultură într-un loc excepțional, Orăștie.

Cultura în orașul Paliei are două volume despre cultură, adică oameni, cărți vechi și noi, reviste, interviuri, panorama personalităților din zonă și din istoria României, scriitori pasionați, asociații angajate în actul patriotic al educației prin frumos, ziarști, momentul Eminescu, mișcarea Astra, dacii, poporul care a trăit cândva în perimetrul Orăștie.

La început, domnul Nicolae Melinescu, jurnalist cunoscut, are un cuvânt înainte, interesant, lămuritor, penetrant, dovadă că Orăștie este un loc în care s-au petrecut și se petrec fenomene care marchează istoria noastră prin actul de cultură. Totodată cartea are un patetic demers pentru originea românilor, analizând vechea societate a dacilor liberi, sub simbolul lupului și al luptei pentru pământul care devenea tot mai însângerat.

Apoi, Ștefan Nemeček ne ajută să vedem Orăștia dintr-o perspectivă geografică și istorică de excepție, o privire de ansamblu asupra ținutului, o panoramă culturală cu manuscrise, jurnale, oameni, librării, edituri, tipografii vechi, Eminescu, Unirea, scriitori, profesori, ziariști, librari, Lucian Blaga, școli, calendare vechi, mesaje din alte vremuri, lumea în mișcare între suferință și dramă, de la *Palia de la Orăștie* la evenimentul cel de toate zilele.

Panorama emoționează, e un loc unde s-au întâmplat multe, unde a apărut *Palia...*

Autorul monografiei prezintă adevărata comoară de carte veche din județul Hunedoara, carte multiseclară, apoi centrele tipografice românești într-o zonă imperială veche, misterioasă și periculoasă. Manuscrisele aveau o viață a lor, cartea se cumpăra, se dona.

Cartea despre cultură și oameni era un spectacol intim de la legătorie la biserică, la biblioteci particulare, în mâinile dascălilor, ale tinerilor, cartea era o valoare inestimabilă și fizic și spiritual, era arta de a conserva memoria locului.

Ștefan Nemeček nu uită să focalizeze povestea culturii pe morala creștină ca motiv de tărie în vremuri de criză, să prezinte problemele bisericesti, ori ale învățământului, alcătuind un **sistem de cultură prin rezonanță și curiozitate...**

Un lucru era evident, cărțile erau valori, costau scump, erau râvnite, aduceau lumină oamenilor, se procurau greu, foarte greu, uneori se ducea o luptă plină de pasiune și derută pentru a ajunge în posesia lor... Cărțile erau cumpărate de preoți, de oameni cu vază și uneori câte o carte era cumpărată din banii unei întregi comunități!

Fenomenul cultural a culminat cu *Palia de la Orăștie*, din acel loc de istorie literară și teologie s-au arcuit peste timp alte cărți, ziare, miracole. Ștefan Nemeček face o analiză a cărții vechi, bine documentat și pasionat, aducând informații vechi și noi despre acest monument al culturii române.

Orăștie a fost un principal centru cultural prin asociațiile, organizațiile sale, prin societățile de lectură, prin formele și mijloacele de exprimare, care au modelat românii din ținut. O amprentă decisivă asupra culturii din Orăștie a avut-o *Astra*. În jurul asociației au pivotat numeroși oameni de cultură și s-au format numeroși intelectuali și patrioți.

Ziarele de la Orăștie au pătruns în zonele ocupate de români, au ajuns în America ori Australia, la Viena, etc. Ziarele de umor au adus un zâmbet românului iubitor de viață, aventură și politică, au fost și sunt moralizatoare, atinse de vervă, iar umor este unul de bună calitate.

Cu acuitate este prezentată creația eminesciană la Orăștie, **fenomenul Eminescu** atingând mințile și inimile celor din zonă, poeziile care au circulat și care au fost reținute de presă, de editori, de alți scriitori. Se simțea legătura dintre români prin intermediul literaturii și presei.

De remarcat că Ștefan Nemeček reușește să pătrundă în marile frământări ale arealului Orăștie, a simțit pulsul eliberării Ardealului din strânsoarea austro-ungară, atinge problema emancipării românilor și intrarea lor în sfera autodeterminării, dar și toleranța lor în vremuri complexe, de formare a Europei moderne.

În prefața la cele două volume domnul Nicolae Melinescu notează: „Călătoria inițiată pe care o inițiază Ștefan Nemeček pornește de la informațiile fundamentale despre originile așezării, despre locuitorii săi din vechime, despre meseriile și preocupările lor sociale. Crezul său, exprimat de la primele pagini este că teritoriile

române au păstrat cea mai veche scriere din lume prin tăblițele de la Tărtăria (4700 înainte de Christos), au cunoscut primele forme de prelucrarea metalului încă din 3500 Î.d.Chr., iar limba tracă este cu mii de ani mai veche decât latina”.

Cum era comunitatea dacilor? Răspunsul: „Lipsa de acasă era semnalată printr-un băț lăsat la poartă, fiind mai mult decât suficient”.

Ștefan Nemecek ține să argumenteze editarea prezentei cărți despre cultură: „După intrarea la tipar a volumelor *CARTE, LITERATURĂ ȘI PRESĂ LA ORĂȘTIE (de la începuturi până la 1944)*, am rămas cu mai multe materiale „pe dinafară”. Era păcat să se piardă nevalorificate. Mi-am dat seama că multe aspecte ale vieții culturale ale Orăștiei, nici măcar nu au fost pomenite. Nume de excepție, din diferite sfere culturale și științifice, trebuiau scoase de sub colbul uitării”.

De reținut că în final capitolul destinat culturii orăștience rămâne deschis, cercetarea se va impune de la sine. Demersul autorului nu a fost ușor, a întâmpinat opoziții, critici, au fost și persoane care au înțeles demersul și au ajutat prin mijloacele modeste pe care le aveau la dispoziție.

Cele două volume *Cultura în orașul Paliei* constituie un dar de suflet din partea autorului pentru oamenii Orăștiei, pentru pasionații de artă, de istorie, de frumos.

În volumul al doilea, Ștefan Nemecek readuce în memoria cititorilor personalitățile care au dat culoare locului, Aurel Nedel – pictor, Ștefan Bornemisa – personalitate complexă, Ion Iliescu – profesor universitar de excepție, Dan Orghici – jurnalist, apoi scriitorii: Ion Dodu Bălan, Nuța Crăciun, Claudiu-Nicolae Șimonați, Silvia Beldiman, etc. Lista poate continua, locul a fost unul atins de lumini, scriitorii au avut surse de inspirație, au avut curajul de mărturisi despre lucrări formidabile care au ținut istoria în priză directă cu oamenii...

Temele acestor oameni de cultură au fost natura, evenimentele istorice, folclorul, politica, educația, filozofia, istoria literară, povestirile, melancolia celui care scrie în vremuri triste, ori tensionate, presa ca fenomen ce poate dinamiza masele de oameni când pulsul istoriei o cere.

Ștefan Nemecek precizează că au existat persoane care au dat strălucire culturii orăștience: Aurel Vlaicu, Sofia Toma, Ștefan Erdely, Gavril Todică, Iosif Lepși, Albert Amlacher, I. Budai Deleanu, , etc.

Autorul ne atrage atenția asupra legilor lui Zamolxis, cităm doar una: „Puterea omului începe cu vorba nerostită”. Acestea trimit, evident, la Pildele lui Solomon, cunoscut personaj biblic, material cules de pe Internet, făcând legătura cu tema culturii în orașul emblemă, Orăștie. Apoi reține: „Europa s-a născut în Carpați... (Aurora Petan, sursa: Formula AS)”.

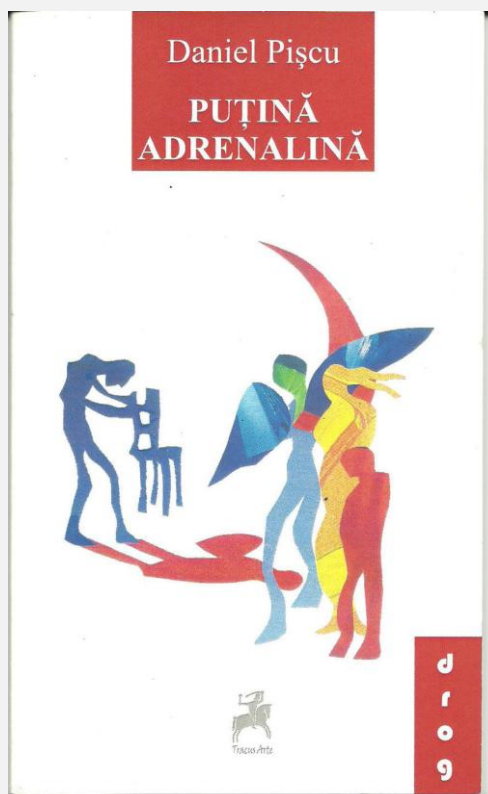
Sursele de inspirație, documentare și armonizare cu istoria veche sau nouă sunt bogate, trimiterile făcute cimentează imaginea de ansamblu, Orăștie este un loc unde cultura înflăcărează o națiune prin pasiunea de a continua epopeea românilor...

Prof. Univ. dr. Ion Iliescu, om al locului, scrie despre cele două volume: „Deși autorul nu și-a propus o monografie de tip clasic, a conturat o imagine amplă și complexă a orașului Orăștie. Este pentru prima oară când se scrie o lucrare doldora de bibliografie, de titluri, trimiteri la sursele bibliografice”.

Ștefan Nemecek a găsit o nișă în care se simte bine: jurnalist, scriitor, istoric, comentator, arhivar de manuscrise tainice, păstrător de secrete și normal într-o lume mișcată migrând spre paranormal.

Fiecare parte formează întregul, România are locuri de excepție unde civilizația ține ființa neamului, cu bune, cu rele, cu minuni și fapt divers...

Geamantanul cu privire

Daniel Pișcu este membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1994, dar iubește poezia din adolescență, s-a legat de starea specială a cunoașterii prin poem. A debutat editorial cu volumul *Aide-mémoire* (Editura Litera, București 1989).

Călătoria sa literară a continuat, lăsând literaturii câteva cărți de esență, postmoderniste, îmbogățind cititorii cu drogul perfect: realitatea. Scriitorul face parte din cercul special al *Cenaclului de luni*, este coleg de suferință cu importanți scriitori ai generației 80, cum o definește istoria literară.

Prin volumul de versuri *Puțină adrenalină*, apărut la Editura Tracus Arte, București, în anul 2009, Daniel Pișcu abordează istoria unor călătorii în Europa: Spania, Portugalia, Andorra, Elada (nu Grecia!), Nisipurile de aur. Călătorii diferite, carte unitară.

Este evadarea în real, în dinamismul zilei, în *aerul ei cu diamante*, în duritatea realului modelat de cultura evidentă a locurilor vizitate și de cultura interioară a călătorului.

Daniel Pișcu este călătorul perfect în realitatea de aur, realitatea care se va face nisip în clepsidra poemelor sale. Călătoriile sale nu sunt inițiatice, călătoriile acestui

poet special sunt în miezul evenimentelor, el caută să acceseze mișcarea lăuntrică a lumii, pipăie teoria relativității din poemul său în mișcare, e amețit de energia locurilor, de fenomenul „dincolo de granițe”.

Ieșirea din templul lecturii, din Templul pe care și-l edifică artistul, îi dă beția necesară să se lase legănat de culori, sunete, mișcare, inițiative lirice, de peisajul flămând care mușcă din memoria lumii, de nume noi, de obiceiuri, verbe...

Dacă în privința *Spaniei sau Portugaliei*, poemele au titlu, sunt definite de la început, în *Elada*, ca sursă de inspirație pentru poet, poemele sunt cifre în căutarea eternității, iar *Nisipurile de aur* picură adrenalină peste adrenalină. Suntem în geografia unui sentiment.

Călătoriile sunt motive pentru atingerea inimii, ființa se pliază sub hotarul peisajului, pământul are dinamismul care pune clipa pe orbită, misterul vine din mesaj: este o stare naturală sau este o stare artificială călătoria peste limite?

Călătorii care lasă amintiri surprinzătoare: un bătrân în căutarea altui loc, copii care deschid catedrala cu prezența lor, regăsirea mării ca reper fix al călătoriei, limitele rămân limite, mici amănunte care dau sens zilei: ghemotoace de hârtie, Palatul Regal cu camere nesfârșite ca o simfonie a culorilor prizoniere, ori ochelarii. Iată un poem semnificativ, percutant, doza de adrenalină își face efectul: „Port un tricou/ cu portretul lui Dali./ Ochelarii mei/ peste ochii lui” (Ochelarii mei).

Violența peisajului în drum spre Elada este o temă penetrantă, Balkanii sunt o istorie tumultuoasă, case netencuite pentru ca oamenii să nu-și plătească impozitele, ele nu erau încă recepționate, oamenii aveau un fel ciudat de a intra în ritual: semnalizează prezența autorităților, nimic nu scapă cetățeanului în această lume. Ore de călătorie, la final - așternutul curat, câteva cuvinte, odihna ca o sărbătoare.

Daniel Pișcu descrie călătoria cu bucuria unui copil în căutarea miracolului, nu uită să pună semne de carte la vreun peisaj, sonoritatea cuvintelor grecești și adrenalina de serviciu: *cum am împlânzit un grec...* Peisajul are energie: un câine prietenos în căutarea stăpânului, un poet în căutarea patriei sale.

Poemele bântuite de realitatea imediată au sclipiri care vin din istorie, din literatură, din vorbele zise din suflet: „Drumul de aur”, râul Edessa, Macedonia, Alexandru cel Mare, Sfânta Treime, Agios Nicolaios, podeaua de sticlă a terasei, mormântul regelui, câini vagabonzi...

Jocul de-a călătoria la Daniel Pișcu este unul al cuvintelor care se mușcă de coadă: „Era un conifer/ la Edessa/ și coniferul avea trei conuri/ unul:/ conul Dumitrache/ al doilea/ era de soi feminin/ coana Mița/ și-al treilea:/ conul Leonida/ și nu trecea/ nicio reacțiune/ nicio bicicletă pe stradă/ cei doi conii/ îi luaseră o pizza/ coanei Mița/ de vie/ ce era/ și asta/ le era vița./ Sută la mie” (Elada IV).

Călătoria devine interesantă prin dinamitarea memoriei: „... și cerul nesfârșit/ aerul plăcut/ ce te îmbiau/ să bei ambrozia și alte/ băuturi zeiești/ și ne gândeam/ la Kazantzakis/ Kavafis/ Ludemis/ Ritsos/ Elytis/ oare aceștia erau/ urmașii lui Homer/ ce vedea-n cer/ a lui, lui Odiseu?” (Elada IX).

La sfârșitul călătoriei, poetul își ia rămas bun de la Elada ca de la o persoană, o prezență care i-a ars auzul, ochii, memoria, energiile, gândurile...

Nisipurile de aur aduc adrenalina în plin plan, drumurile care se împiedică în semne de circulație, apoi nisipul fin al plajei, valurile care modelează ființa, înotul în apa caldă, jocul în piața stațiunii, nimicuri ad-hoc, kitschul în toată splendoarea, ritmul luminilor și al jocului, muzică orientală, cadâne, marea agitată, rezervația nudiștilor, **adrenalina curată** pe traseul ATV-urilor.

Jocurile sunt joaca la Daniel Pișcu, viața intră prin piele, iese prin cuvinte, sănătatea intră sportiv în ființă la Nisipurile de aur, muzicanții ambulante formează un popor al lor, viori, acordeoane, saxofon, un polițist certat cu nevasta, călătorie în jurul

unei idei. Daniel Pișcu nu este stăpânul jocului, el este stăpânit de joc și asta îi face plăcere, „pipăie” adrenalina...

La Balcic poetul regăsește Edenul: „Grădinile divine” pe domeniul reginei Maria, soția regelui Ferdinand, arhitectul României reîntregite. Apoi daruri regești, sala tronului de piatră, bucătăria regală, starea „de acasă”...

Călătoriile lui Daniel Pișcu sunt cu familia, el nu stă în singurătatea poemului, evadează în grup, e șeful haitei flămânde în căutarea adrenalinei.

La Barcelona trupa aceasta, în trecerea spre culorile perfecte, a văzut miracolul lumilor: Dali, Gaudi, Picasso, Marea Mediterană, dealurile ca și ceasurile lui Dali... „Da, și o lumină fantastică/ „Mierie” cum zice cineva./ Mă rog, atâta am văzut./ Deocamdată, olá, olá./ Da, mi-am umplut/ geamantanul cu privire” (Olá).

Postmodernism, este un termen folosit într-un sens foarte larg, uneori confuz, pentru a desemna o categorie amplă de fenomene culturale și a indica o evadare, detectabilă în jurul anilor 1960, de cultura elitistă a modernismului, în sensul unei abordări eclecticice și, adesea, populiste. Conceptul a fost folosit prima oară de spaniolul Federico de Onis în 1934, apoi de A. Toynbee, în 1938. Pentru cititorul obișnuit, termenul a intrat în circuit abia în anii '70, anii în care Daniel Pișcu era student în căutarea celui mai mare roman a tuturor timpurilor (titlu îi aparține și este titlul romanului său), devenind un termen esențial în mișcarea browniană a artei contemporane și implicit a literaturii.

Postmodernismul poate defini atât un stil, un gen (ex. roman, poezie, film sau pictură postmoderne), dar și o perioadă (epoca postmodernă). În literatura română termenul este practicat în mod concludent de generația '80 din care face parte și Daniel Pișcu, membru al *Cenaclului de luni*, mișcare literară importantă, la care s-a raliat și Nicolae Manolescu, pe atunci un matur critic în căutarea autorilor...

Volumul lui Daniel Pișcu, *Puțină adrenalină*, demonstrează forța postmodernismului și actualitatea sa în lumea literară, poetul rămâne un reprezentant de seamă al generației sale...

Constantin Stancu

Ioan Evu, tentația poetului de a consuma poezia între caterinci, gramofone și abisuri (critic de bunăvoie)

Ioan Evu ne ademeneste cu o nouă carte apărută la Editura Tipo Moldova, Iași – 2013, în colecția Opera Omnia – publicistică și eseu contemporan, *Cartea consumatorului de poezie*.

Titlul este ușor ironic, el trasează tensiunea dintre literatura celor dedicați și literatura bazată pe interes economic. Ioan Evu este poet, unul echilibrat, pasionat de poezia bună, trăită, poezia fără compromisuri. El este făcător de poezie, a reușit să facă o legătură între poezia clasică și modernă, între ritmul și rima obișnuită și ritmul și rima ideilor, în opera sa. Trăind în Hunedoara, într-o provincie aproximativă, dar aproape de centru poeziei, de inima ei de aer înalt și lumină, el citește cu pasiune și încearcă să pătrundă misterul poemelor care vin din neant în lumea de fiecare zi. Ioan Evu nu privește neapărat la fața poetului, la numele lui fabricat de marketingul literar practicat de noua paradigmă a poeziei române actuale. El privește la anotimpurile eterne ale poeziei dintotdeauna, la ceea ce aduce mister, la cântecul discret din cuvinte, la fulgerul care leagă ideile și viețile poetilor.

Cartea are o *precuvântare* din partea poetului critic și câteva note *biobibliografice*, debutând cu un argument și propunând viața poetului marcat de cărțile scrise dar și de cele citite.

Eseurile, notele literare, textele „consumatorului” sunt originale, ne aduc la lumină o poezie aparent minoră din punctul de vedere al rețelei literare oficiale, dar o poezie a pasiunii fără rezerve, scrisă cu „vârful inimii”, cum ar afirma Nichita Stănescu, poetul etalon. Un eseu este dedicat chiar lui Nichita, *unicul*, era nevoie de un argument forte ale „consumatorului”, de brand-ul cel de toate zilele. Iată ce scrie poetul Ioan Evu despre Nichita: „Eminescian prin structură, arghezian prin strădania de a renova permanent limbajul clasic prin frazări inedite, și barbian prin capacitatea de a elabora o poezie

celebrară, „rece”, esoterică, Nichita Stănescu reușește, totuși, să-și găsească propriul drum, opera sa fiind o sinteză a poeziei iluștrilor săi înaintași”. Iată argumentele pentru cititorul de poezie! Nichita este unic prin sinteza făcută între poezia de ieri, poezia de mâine și poezia de azi, fără compromisuri, fără inginerii financiare și de gașcă ne bună.

„Consumatorul” de poezie ne propune câteva teme importante care au marcat fenomenul poetic al ultimilor ani: abisul din neantul personal, întoarcerea la Noul Babilon, ficțiunea ca argument pentru poetul din provincie, frumusețea care strigă din șanțul de proximitate, neantul aparent, alfabetul din cuvinte șoptite, strigătul poetului în vremea vremii sale, lecturi de sărbătoare, țișatul vertical al poeziei, codul din versurile scrise, călătoriile literare care încep în mintea poetului și sfârșesc în inima sa, metaforele care curg în piața centrală, limitele poeziei între frontiere nevăzute și neputințele poetului, astrele care macină ideile din cuvinte potrivite, poemele care pot îmblânzi fiarele sălbatice ale vremii. Da, Ioan Evu este acordat la emisia continuă de poezie care dantelează viața socială a lumii. Nu lipsește umorul când abisul aparent macină poezii pentru că, nu-i așa, există o carte de colorat mintea, scrisă de Dumitru Hurubă pentru copiii literaturii care au îmbătrânit în poeme, ca soldații în turnurile cetății...

Ioan Evu a scris despre opera unor poeți pe care i-a cunoscut și care au marcat viața cotidiană, unii din județul Hunedoara, alții din județul literaturii bune, viața acestora i-a atras atenția asupra operei, existând o legătură strânsă între pasiune și dramă personală.

Mai era nevoie de o carte de critică literară? Da, poezia este mereu un continent neexplorat! Ceva mereu trebuie descoperit, redescoperit, sintetizat, analizat și... persiflat, sau apreciat. Ioan Evu recunoaște: nu are veleitatea unui critic, dar are urechea muzicală a poetului făcător de poezie.

Este el un banal consumator de poezie? Nu, este poetul care strigă poezia celorlalți poeți, din dragoste de poezie! Este un generos, capabil să privească spre poetul din șanțul istoriei, dar și spre cel de pe culmile disperării! Până și poezii mor, scrie Ioan Evu, moartea este un argument forte, *pe aici au trecut poeți!*

Textele din această carte de critică au fost la timpul potrivit, cronici publicate în revistele literare, a susținut cândva, din generozitate, o rubrică permanentă de recenzii în *Provincia Corvina*, Hunedoara, o revistă de rezistență în provincia de cuvinte a poezilor talentați. A susținut poezii la debut, la maturitate, după moarte. Unele texte s-au pierdut în neantul aparent, altele s-au păstrat, au intrat în această carte. Poezii scriu despre poeți, ei scriu din pasiune, critica este un pretext de a rescrie marile teme ale poeziei...

Despre Ștefan Augustin Doinaș, „consumatorul” de poezie remarcă un fapt aparent banal, poezia va rezista în timp pentru că: „Ștefan Augustin Doinaș se află într-un continuu dialog cu adevărurile primordiale iar poezia sa este o continuă provocare a fatumului”. Despre Horea Gârbea afirmă: „Structural, Horea Gârbea e un contemplativ, dar care posedă rara abilitate de-a emite sentimente etern umane a căror tranzitivitate are asupra cititorului impact imediat”.

Când citează, Ioan Evu vede poezia altfel decât un critic de rasă pură: „...frumusețe prăbușită-n șanțuri/ artă schilodită de-un destin hazliu/ Dumnezeu există e-al supremei uri/ peste tragedia de a avea un fiu/ carne azvârlită de un zeu mârșav/ în incandescență sâmbure de gheață/ victimei cu vremea chinu-i e nărav/ peste întâmplarea de a avea o viață” (Ovidiu Băjan – *Frumusețe pură prăbușită-n șanțuri*).

Despre Ioan Barb scrie: „Ca structură, Ioan Barb este un romantic, însă cu o bună aderență la concretul realității imediate”. Apoi citează: „... am cerut să fiu euthanasiat înainte de naștere// așa cum m-au inventat într-un incubator/ eram omul fără origine fără Dumnezeu/ cu o gaură în locul numit suflet/ au vrut să o astupe cu silicon...”.

Ioan Evu, recunoaște, în fața poezilor analizați în carte: „... am încercat să restituie o câțime din generozitatea cu care, la rândul lor, alți cronicari literari s-au aplecat asupra scrierilor mele atunci când aveam atâta nevoie de încurajările lor”.

Ioan Evu se adresează unui popor special, poporul poezilor în vremuri complicate, la limita timpului flămând de poeme...

Cartea „consumatorului” este și un elogiu furtunii în care au trăit poezii fără număr de identificare, este cartea unui însoțitor discret, în umbra cuvintelor născute din preaiubire, a poetului fără armură, a poetului cu o biografie a durerii, este critica unui poet de bunăvoie în fața muntelui adormit...

Constantin Stancu

* Poezii „consumatorului” de poezie: Ionel Amărieuței, Ioan Barb, Ovidiu Băjan, Adrian Botez, Dumitru Chioaru, Dan Constantinescu, Rau Constantinescu, Ciprian Cosma, Nuța Crăciun, Nicolae Crepcia, Adrian Demnea, Florin Dochia, Ștefan Augustin Doinaș, Dumitru Dumitrescu, Horea Gârbea, Dumitru Hurubă, Dorina Brândușa Landén, Iv Martinovici, Laurian Lodoabă, Ion Mircea, Gheorghe Mocuța, Mariana Pândaru, Maria Diana Popescu, Atila Socaciu, Constantin Stancu, Robert Stauffer, Nicolae Szekely, Ioan Vasii, unicul Nichita Stănescu.

Lecția despre anotimpul perfect

Poezia pentru copii este un pasiune importantă pentru Daniela Ghigeanu, după cărțile anterioare *Ograda lui Dinu*, *Căsuța din turtă dulce*, *Mirodenii*, *Joc de înger și copil*, *Joc de lumini*, cu tandrețe și sensibilitate, poeta ne prezintă un nou volum, *Hora îngerășilor*.

Poezia pentru copii impune seriozitate, atenție, cunoașterea universului celor mici, experiența în zona jocului tandru și sensibil, dragoste pentru copii.

Temele principale, necesare destinatarilor acestei poezii, sunt: anotimpul, jocul, pacea dintre copii și natură, personaje principale precum motanul, câinele, barza, fluturele, ploaia, caisul, izvorul curat, rața sălbatică, etc.

De semnalat este faptul că autoarea privește totul dintr-o perspectivă dinamică, lumea este în mișcare, lumea este frumoasă, există lecții în natură care merită învățate, sărbătorile ne aduc fericirea, Dumnezeu ne ține în palme. Copiii pot învăța din poezia aceasta, înțeleg lunile anului, a număra este important în viață, jocul ne atrage în hora îngerășilor. Daniela Ghigeanu transmite un mesaj pozitiv copiilor, dragostea pentru cântec, pentru culoare, pentru desen și peisaj, le îndreaptă atenția spre simetria din lume și către anotimpul perfect, care aduce poftă de viață și de joc. Uneori poeta atrage atenția asupra cosmosului mic: semnele lucrurilor importante, sunt sclipiri care trădează maturitatea spre care vor tânji cei care vor face din jocul vieții un mod de a trăi frumos și în liniște cu alți copii, cu animalele din ogradă, cu pomii de pe câmp, cu ploaia din pădure.

Imaginile se derulează în ritm potrivit, desenul și culoarea invadează memoria cititorului, fantezia formează mintea copiilor, detaliul trimite la întreg, lumina inundă lumea.

Limbajul este natural, cuvintele aduc ceva proaspăt în viața copiilor, ei sunt emoționați de spectacolul declanșat de personaje jucăușe, de hora anotimpurilor, de siguranța pe care părinții o oferă celor mici. Ei trebuie să înțeleagă mesajul: lumea oferă siguranță, dar trebuie mereu învățat cum se ajunge acolo! Uneori poezia are unele

scăpări, versul pare forțat, autoarea fiind atentă la mesaj și nu la tehnica literară, dar volumul se împlinște sub ochii celui care citește.

Volumul se sprijină pe câțiva piloni de rezistență: lecția despre natură, rugăciunea, prezența lui Dumnezeu în viața copiilor, grija părinților, fantezia ca personaj important în peisaj, legătura dintre animale, pomi, anotimpuri, unitatea lumii în mișcare.

„Iubește, copilule, al vieții miracol! Fii bun și înțelege că Domnul veghează/ La tot ce trăiește și este-n pericol/ Când cel rău distruge chiar a vieții rază” (*Lecția despre natură*). Lecția începe direct și delicat: privește, ascultă, învață, furnica își duce povara, motanul este plin de viață, ciocârliă cântă, învață și iubește... iubește și învață...

Relația dintre copil și lume este una pe verticală și pe orizontală. *August* este o lună încărcată de miracole, în poezia dedicată acestei luni fiecare vers începe cu o literă din cuvânt, astfel copilul poate învăța mai ușor importanța timpului, i se fixează în minte anul cu lunile sale, este o metodă veche, aplicată și în Scriptură în unii psalmi. Persistența pe tema învățatului la copil este una de esență în carte, pentru a se forma el are nevoie să prindă secretul vieții.

„Iar corbul, cu vocea gravă,/ Duce vestea în dumbravă/ a venit de dimineață/ Primăvara cea măreață” (*Fantezii de primăvară*).

Hora îngerășilor, poezia care dă titlul volumului, marchează momentul: ceva mereu veghează lumea copilului, chiar și în somn, elementele naturii se unesc pentru a păstra miracolul, copilul care crește liniștit. Natura are miracole, gerul face flori la geamuri cu modele dantelate, îngerii se prind în horă, luna mângâie lumea celui mic, pacea sfântă e în casa în care încape un univers tainic.

Cartea are ilustrații colorate menite să dea viață poeziilor, ilustrații de Daniela Ghigeanu și Antonela Corban, ele atrag atenția celor mici prin culoare și fantezie.

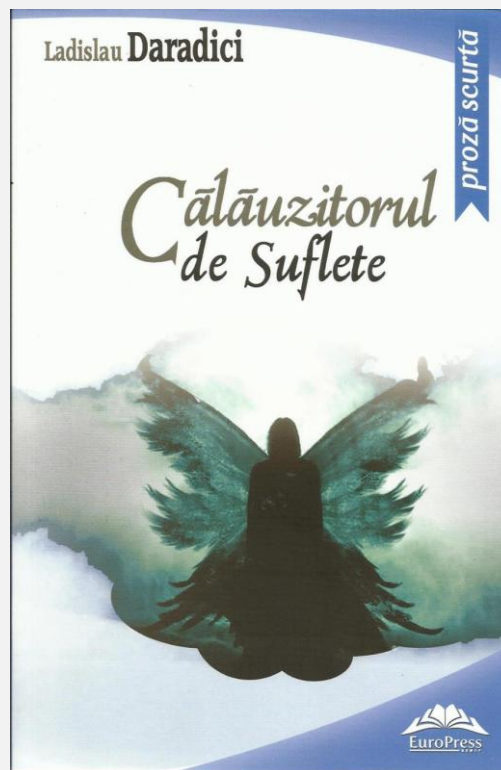
La modul discret, mesajul este unul creștin, Dumnezeu își rezervă lauda din gura copiilor, omul este un copil care mereu învață, frumusețea vine dintr-o dimensiune divină, pacea întrece înțelegerea imediată, cântecul înviorează lumea în care venim, timpul depășește limita superioară, devine eternitate în peisaj.

Hora îngerășilor este o reușită carte de poezie pentru copii, volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Alba și Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba, la Editura ALTIP, Alba-Iulia, 2013, demersul poetei fiind unul pornit din dragoste și interes pentru lumea copiilor. Prof. dr. Monica Grosu are o *prefață* scrisă discret și care prezintă cartea în lumina aceluia univers mirific și delicat. Ea scrie: „Autoare de literatură pentru copii, gen dificil în ciuda aparențelor, Daniela Ghigeanu reușește, în bună parte, să-și emoționeze micuții cititori, scoțând din sacul cu povestioare, întâmplări și instantanee numai bune de reținut”.

Daniela Ghigeanu invită copii la o călătorie plină de frumusețe, îi urcă în trenul miraculos al copilăriei: „Merge trenul legănat/ Luna spune-o poezie/ Și visezi că ești soldat/ Într-o stație pustie” (*Trenul*).

Mai, 2014

O mie de cuvinte pentru cărătorul de bagaje

Ladislau Daradici realizează în cartea sa *Călăuzitorul de suflete* parabola sufletului în infinitatea celor o mie de cuvinte, cuvintele iau locul celor o mie de ani de pace. Autorul face efortul de a rămâne în limita acestor o mie de cuvinte pentru a putea acapara lumea spiritului, una stranie, reală și dureroasă, cu fulgere de frumusețe și detașare. Norma este autoimpusă pentru a crea presiunea frumuseții într-o lacrimă. Limitele forțează imaginația, trăirea, limbajul. Chiar limitat, limbajul este un instrument fericit pentru a modela partea spirituală a vieții. Cartea a apărut la București: Editura Euro Press, 2014 și cuprinde mai multe scurte povestiri denumite parabole, poate ca un răspuns la cartea lui Andrei Pleșu apărută în anul 2012, numită *Parabolele lui Iisus*. Se pare că povestirea scurtă având ca sâmbure un mister, pendulând între religios și moral, descriind o anumită tensiune a cunoașterii și a trăirii este o modalitate bună de a transmite mesaje despre eternitate, infinit, suflet, noțiuni

cumva refuzate de modernitatea pătrunsă de schismele postmodernismului. În antichitate sau în evul mediu parabola a fost destul de actuală, oamenii fiind pasionați de partea spirituală universului. Materialismul actual obturează vederea părții infinite a cosmosului modelat de idee, adică de vorbele zise.

Cartea este structurată pe două orizonturi: parabole europene și parabole transilvane. Geografia este una spirituală. Parabolele presupun o directoare, o curbă imaginară atrasă și respinsă de un centru numit focar, de esența pură a existenței. Pentru Daradici viața se mișcă în raport de un loc tainic, esențial, care marchează mișcarea de la clipă la eternitate sub magnetismul pus acolo de Dumnezeu.

Acțiunea povestirilor se petrece undeva în Europa, autorul pleacă de stările sale: iubirea, visarea, cartea, muzica, călătoria ca formă inițiativă de evadare, povestea în poveste, personajele sunt diverse, au nume diferite, uneori străni, autorul face și el parte din narațiune, simte durerea personajelor schițate de el, se bucură cu ele. Parabolele se citesc cu interes, este un mesaj care ne privește, iubirea ne privește pe fiecare, la fel moartea. Transilvania este locul mirific pentru Daradici, aici se simte acasă, povestirea este parte a vieții trăite. Între acțiune și vis există o directoare care le străbate, în modul acesta cuvintele prind viață, dimensiunea este a experienței absolute.

Temele parabolilor sunt la îndemâna fiecăruia, ne pasionează, ne atrag. Europa ne permite să ne ducem tezaurul personal oriunde, există un timp al baladei, personajele își trăiesc veșnicia, nemurirea se poate întâmpla instantaneu, există o dimineață frumoasă în parcurile din Europa, dragostea și moartea modelează ziua, este loc pentru un nou început, lumea se mișcă sub magia unei nopți de cleștar, viața este fragilă, o inimă de turturea pentru personajele narațiunii, călugării poartă mereu o taină cu ei, una care le este cruce și eliberare, un om se vrea arbore și reușește, iubirea îl transformă miraculos, există orașe, poduri, porturi, parcuri, marea, localități mici unde se întâmplă mari evenimente, sufletul este rotund în peisajul istoriei, însoțitorul de suflete transformă particularul în universal, lumea are mai multe dimensiuni. Daradici ne convinge de un lucru simplu: fiecare persoană contează!

În Transilvania povestea și visul au elipse care dinamizează viața, dragostea este diamantină și tutelară, muntele își etalează miracolele, o pădurea marchează destinele, ceva leagă duios casa veșniciei de casa vieții, o poveste cu lupi și bătrâni în Apuseni. La Prislop sunt minuni, se poate muri din dragoste pentru alții, sufletele se mișcă precum fluturii în locuri speciale, au existat uriași în Zarand, ori ceva a murit în aici, fără regrete, fără durere, istoria a topit destinele.

Scurtele povestiri încep prin a fi fantastice și devin experiențiale.

Ce ne transmite Ladislau Daradici?

Cea mai mare povară a oamenilor suntem noi înșine (*Cărându-ți bagajele prin orașele Europei*).

Trezindu-se într-o dimineață, oamenii uitaseră cine erau ceilalți (*Baladă pentru Isobel Ayala*).

Un personaj din Toulouse trăiește două destine într-unul singur (*Călăuzitorul de suflete*).

Omul afirmă: „Fiule, îi spuse odată bătrânul Diego, cunoașterea este lumină. Doar păcătoșii și ignoranții se tem de adevăr... Însă viețuim în beznă și, cum lumea e condusă de ignoranți și păcătoși, adevărul poate însemna la fel de bine și piere...” (*Ceea ce scrii acum se întâmplă acum...*).

De dragul unei femei, un bărbat este în stare de orice (*De dragul Elsei Johanssen*).

Moartea nu este niciodată aceeași (*Despre nemurire și nu numai...*).

Oare cine a vrut ca noi, oamenii, să murim câte un pic cu fiecare moarte din jurul nostru? (*Dragoste și moarte la Praga*).

Cum ai petrecut cea din urmă zi a vieții tale? (*În cea din urmă zi a vieții tale...*).

„Am decis să fac acest experiment aici, la Praga, conștient și pe deplin responsabil pentru demersul meu, nu pentru a revendica și obține ceva, nu pentru faimă și publicitate, ci pur și simplu pentru a-mi dovedi mie însumi că sunt capabil să fac asta...”
(*Olaf Christiansen, un artist al sorții*).

În dimensiunea parabelor despre Transilvania, Ladislau Daradici mărturisește:

„De la o vreme, culcându-mă târziu în noapte și adormind, mă trezesc deseori în câte o poveste. Aș putea spune că mă culc în câte o poveste, în realitate dizolvându-mă în ea, în substanța-i magică și devenind încet-încet câte puțin din moleculele ei; aș putea spune că eu însumi mă transform în acea poveste (*Trezindu-te, în vis, în câte o poveste...*)”.

Proza fantastică începe cu un *prolog* în care autorul ne face unele precizări legate de modul în care s-au încheiat narațiunile: povestirile au fost scrise în perioada 2010-2014, unele au fost publicate în periodice, ele au avut un scop, autorul a intenționat să le dea o finalitate spirituală, folosind cam o mie de cuvinte pentru a le fluidiza într-o formă acceptabilă și permisivă pentru cititor. Acțiunea, mai mult un motiv pentru a creiona poemele în proză, căci Daradici este aici o parte poet, o parte prozator, se petrece în locații diferite din Europa și din Transilvania, bazându-se pe universul special al artistului: spiritul în mișcare, în vibrație, prin Templul pe care îl formează universul acesta posibil și abordabil.

Daradici afirmă: „Prin istorie, tradiții și multiculturalitate, Transilvania este matricea devenirii mele, fiecă parabolă din acest al doilea ciclu nefiind decât o încercare de imortalizare a unei stări sufletești generate de locuri, lucruri sau oameni; reinventând magicul acestui univers specific, dar prin excelență european, încerc să-mi redefinesc, chiar cu întârziere, sinele; e ca o tentativă de autoizbăvire...”.

Cele o mie de cuvinte i-au permis autorului să prindă sufletul ca existență de sine stătătoare, de origine divină, mișcându-se pe un traseu având în centru, ca punct fix, pe Dumnezeu, făcându-l să fie ceva distinct de orice din univers, o multitudine în Unul etern...

Daradici definește ceea ce înseamnă să fii scriitor, parabolele sale sunt despre cărți și scris, despre real și ireal, despre acumulări și libertate:

„Ca scriitor, trebuie să ai har... Și ca să fii un scriitor care să conteze, trebuie să îndeplinești două condiții... Mai întâi trebuie să citești tot ceea ce s-a scris până acum, imaginându-ți că tu ai scris totul și că n-ai putea scrie *aceleași* lucruri în *același* fel. Iar în al doilea rând, trebuie să ajungi să crezi că ceea ce vei scrie într-o zi, într-un anumit moment, chiar se va întâmpla în acel moment” (*Ceea ce scrii acum se întâmplă acum...*).

Iulie, 2014

Dragostea rămâne, furia trece

Lucian Gruia dedică fiului său, Emil, cartea de proze scurte *Câine în rugăciune*, o carte publicată la București: Editura Deliana, 2009. Poet de talent, eseist, cronicar, un scriitor pasionat cu adevărat de fenomenul literar, Lucian Gruia își dezvăluie talentul și ca prozator. Aceste proze scurte anticipează pe romancierul Lucian Gruia. Cartea cuprinde treisprezece povestiri profunde, abordând teme aparent obișnuite, dar cu trimiteri la lucruri de esență. Textul este dinamic, autorul nu ocolește faptele pline de farmec sau durere din viața sa, abordează evenimentele simple, dar în spatele script-ului sunt trimiteri profunde despre lume, despre univers, sensul într-o lume bolnavă, mitul ca realitate dureroasă, viața la bloc, viața de familie, pasiunea pentru pescuit sau literatură, pasiunea pentru artă în sensul larg, adopția unui copil, etc. Monotonia narațiunii se destramă în prezența misterului bine edificat. Temele sunt accesibile: urletul unui câine, aniversări inevitabile în istoria personală a fiecăruia, cadourile necesare în zi de sărbătoare, bolile care ne macină timpul și oasele, ultimul tren care trece prin viața noastră, moartea tatălui.

Cartea ne prezintă la final câteva referințe critice despre cărțile scrise de Lucian Gruia, apoi o fișă biobibliografică.

Autorul a debutat ca prozator cu o carte interesantă și un titlu cu nuanțe poetice: *Culorile neliniștii* (București: Editura Eminescu, 1997).

Câine în rugăciune este o carte în care realitatea pare pătrunsă de magia unei chemări la o supra-realitate. Titlul este dat de prima proză scurtă, acolo scriitorul descrie o întâmplare tulburătoare cu un câine vagabond care nu avea etichete din față,

deși cu un handicap fizic evident, reușea să se hrănească stând parcă în rugăciune, iar porția de mâncare și-o apăra de ceilalți câini flămânzi urlând. Urletul avea efect, puterea țipătului într-o lume în cădere este simbolul echilibrat pentru artistul de astăzi careia îi mai rămâne doar atât. Tema este abordată în arta modernă fie de pictori, fie de scriitori, sau dramaturgi.

Lucian Gruia își fixează spațiul în care se desfășoară povestirile: Dej, orașul natal, locul unde apa timpului a furat chipul și inima scriitorului, locul plin de miracole văzute sau nevăzute. Trecerea anilor pune o presiune existențială asupra narațiunilor, lumea se schimbă, dar Dumnezeu rămâne același. „Acum, după ce am rămas doar cu Fratele Petre, vă pot spune cu mâna pe inimă, că admirând pentru prima oară un răsărit de soare deasupra deșertului, m-am convins de existența Demiurgului”.

Autorul este și un pasionat pescar, legătura cu natura, cu anotimpurile și cu limitele individului prins în mandibulele istoriei recente, fac din povestirile pescărești metafore despre condiția umană frântă de ritmul trepidant al evenimentelor imprevizibile. Alături de orașul natal, raiul pierdut, se află Gherla cu salba de lacuri pregătite pentru pescarii care trăiesc între realitate și poveste pescărească. Probabil povestirea *Biserica din adâncuri*, bine primită de critică și apreciată, este cea mai profundă. Povestea de dragoste petrecută cândva prin anii 1241-1242, pe timpul când tătarii invadeau aceste meleaguri cu violență, este una care rezistă eternității și care marchează localnicii de pe malul lacului Săcălaia. Josca-bacsi este păstrătorul secretului, autorul intră în povestire firesc, mesajul vechi, parcă pierdut, se materializează într-un medalion simbol, dragostea rămâne, furia trece...

Prozele lui Gruia pun în lumină o altă dimensiune a realității, scriitorul se descurcă tot mai greu în economia de piață, lumea imaginară însă îi este la îndemână, prietenii se leagă cu diverși scriitori, ideile lui Constantin Brâncuși îl marchează, iar forța mesajului marelui sculptor este irezistibilă pentru scriitor. De asemenea, refuzul de a continua activitatea de avocat a tatălui, fuga de o meserie riguroasă și stresantă, apoi dragostea pentru soție (Maria) și pentru copil (Emil) ne dovedesc faptul că artistul este inadapabil și nu poate înțelege răutățile oamenilor marcați de dinamica socială complexă și dură în care cele spirituale s-au topit.

Povestirea *Greierii dintre blocuri* sugerează prezența acestora în spațiul urban, marcat de betoane, pădurea de betoane ascunde greieri, unii nu-i aud, poetul, da, urechea lui pare formată la mesajul venit din natura pierdută de generația celor care trăiesc într-o lume artificială. „Dar ce-i asta? Greierii sosiți din toate părțile își încep salturile nupțiale frenetice. Se încinge un balet de coșari minusculi veniți din altă lume”. Omul normal și-a pierdut simțul pentru mesajul eternității pus în evenimente efemere...

Proza *Morminte în soare* (titlu poetic, de volum de versuri) propune cititorului marea trecere a omului, moartea tatălui ca întâmplare copleșitoare pentru fiul Lucian. „Dimineața acesta nu a mai răsărit soarele. O pânză neagră, uriașă, a acoperit jumătate de univers. A murit tatăl meu”. Scriitorul notează peste câteva pagini de amintire: „Oare Dumnezeul nostru atotputernic va putea aduna toate particulele și undele biologice risipite în întreaga noastră existență regenerând ființa întreagă (trup și suflet) pentru Înviere? Va exista Viața Veșnică promisă de Biblie?” De reținut acest gând care străpunge conștiința în fața morții evidente, o moarte proiectată în ochii celor care rămân, generațiile se schimbă inexorabil.

În povestirea *Iluzia unui pansament* scriitorul plonjează în lumea lui Brâncuși, viziunea artistului total îl marchează: „Cum să-mi educ voința ca să descifrez gândurile lui Brâncuși înregistrate în univers? Nu-mi pot încheia cartea dedicată idolului meu, până nu elucidez taina marelui său proiect, din păcate nerealizat – **Templul eliberării!**”

Fiecare proză scurtă are o cheie, Lucian Gruia are capacitatea de a vedea dincolo de aparențe, viața este un dar care merită acceptat așa cum îl primim. Oricum, ne vom

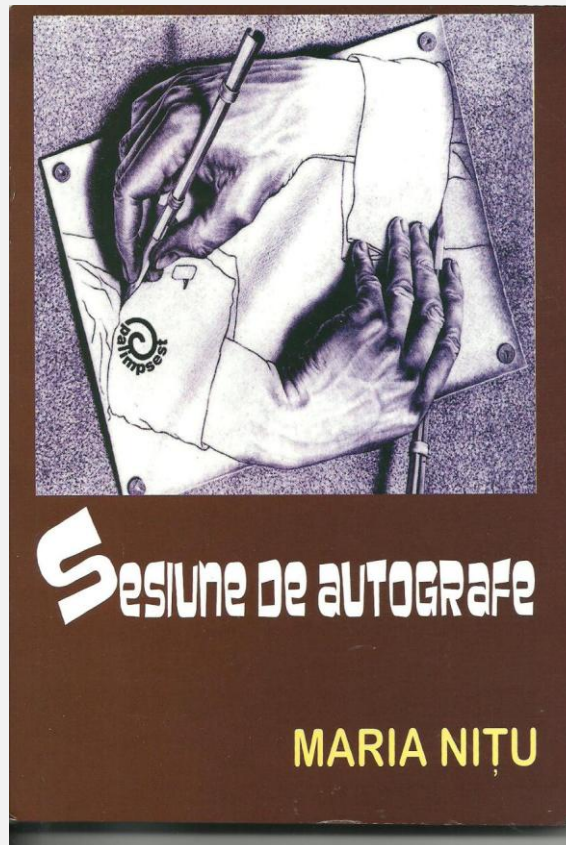
trezi, la final, cu un medalion, nu vom afla dacă l-a mai purtat altcineva sau este unic... Construcția fiecărei narațiuni este onirică, suprarealistă, marchează cititorul atent și avizat. ...Și sensibil la frumusețea risipită în monadele universului.

Acest stil de a scrie proză are rădăcini în literatura universală precum la J.L. Borgese, ori Mircea Eliade în literatura română, iar mai nou, tehnica este abordată de Ioan Barb în *Orașul scufundat* sau Ladisalu Daradici în *Călăuzitorul de suflete...* Literatura română se îmbogățește cu noi cărți care schimbă paradigma în aceste vremuri ale informației totale...

Lucian Gruia și-a găsit locul în univers, acolo pulsează greierii pe planeta din Templul eliberării...

Septembrie, 2014

Literatura între linii de dialog și manifest fracturist

Maria Nițu oglindește în cartea sa *Sesiune de autografe* (București: Editura Palimpsest, 2010) fenomenul literar actual. Interviuri, cronici, texte cu suflet, portrete literare, tendințe și megatendințe, o lume care se caută, personaje despre personaje, istorie literară, plus un stil special marcat de claritate, sistem și căldura frazelor bine armonizate. Cine dorește să pipăie operele scriitorilor români în viață sau contemporani, să citească despre viața simplă a scribului în goana sa după cărțile scrise și nescrise, fuga pe la edituri, simpozioane sau sesiuni de autografe, găsește în această carte răspunsurile. Maria Nițu este solidară cu generația din care face parte, caută să clarifice temele literaturii tinere, revine la valorile de bază din cultura română. Este o scanare a vieții literare prin texte, oameni, idei, teme, întâlniri și despărțiri, suferință, ideologie, sociologie și istorie literară. În eseu „Madi – confesiune nedevelopată”, ea scrie despre colega de facultate:

„Trec cu un cronovizor pe strada Edgar Quintet a Facultății de Litere, prin amfiteatre, și refac atmosfera de studenție: cu colegi de

an, Romulus Bucur, Mircea Cărtărescu, Emil Ionescu..., ori cu colegi din alți ani, Daniel Pișcu, cel care ne tot amenința cu un nou roman, la care continuu adăuga ceva: „fii atent ce spui, te bag cu replica asta în romanul meu”, ori Ion Stratan, care ne atenționa șugubăț că își propusese să rămână repetent, să mai stea un an în București, pasionat de munca de la redacția ziarului studențesc, având în vedere că urma inevitabil repartitia prin satele României socialiste, după principiul << să ne cunoaștem patria >>” (p.283).

Aceste fraze reflectă foarte bine ce se petrece în eseurile sau dialogurile scrise de Maria Nițu în carte, laboratorul intern în care s-au plămădit operele scriitorilor români, cumva între moarte și viață, între un sistem și alt sistem social, între speranțe și uitare...

Cartea se formează în jurul câtorva pilonilor de rezistență:

- I. *Linii de dialog*
- II. *Vitralii*
- III. *Geometrii în timp și spațiu*
- IV. *Ulise și marea*

Temele sunt generoase, absorb bună parte din istoria literară recentă. Sunt evidențiate necesitatea valorilor permanente în operele scriitorilor, simplitatea exprimării artistice, capacitatea de a rezista împrejurărilor și rezistența în fața tentațiilor complicate, premiera absolută, firul roșu care trece prin lumea teatrului și arde lumea poeziei, capacitatea omului de artă de a trăi stări extreme, ca-ntr-un concurs de formula unu... Lumea din carte, care ne cheamă la o sesiune de autografe, se definește prin capacitatea de a pune întrebări, de a te recunoaște ca personaj în furtună, anii tinereții ca timp în netimp, dulcea pasăre a studenției, imaginar și real în același timp, uimirea continuă, confesiuni discrete, greu de pus în lumină, frontierele visării, un tratat de melancolie și rezistență prin scris.

Maria Nițu are capacitatea de a face un portret necesar poetului Ștefan Foarță, unul dintre cei mai importanți din literatura actuală, de a sublinia liniile de forță din opera lui Mircea Cărtărescu și vulnerabilitățile scrisului său, de a se reîntoarce la Brâncuși și Mircea Eliade.

Despre literatura mai nouă, extremistă și mundană, reține manifestul subțire și violent al *fracturii*, ceva între „69” (simbol al sexualității sportive) și ruperea firului albastru care străbătea operele scriitorilor români de la Nicolae Filimon la Marin Sorescu...

„Specific lui Ștefan Foarță e plăcerea de a ieși la rampă într-o formulă originală, ca vrăjitorul Merlin. Scoate de fiecare dată cărți bibliofile, cu originalitate grafică, foarțistă, ca bibelouri de Veneția, din sticlă de Murano, unele cu un colofon puternic personalizat, în sine un poem întreg, blazon pentru poezia lui Ș. Foarță” (p. 233).

Iată o scurtă prezentare a unui poet de excepție, cumva uitat de critica literară de la București, dar unul care a marcat și marchează o epocă de sinteze și antiteze.

Despre Mircea Cărtărescu notează:

„Volumul e o scriere fără stridențe de limbaj, dar cu un abuz de epitete care decupate din context ar părea teribil de romanțioase, crunt taxabile sigur dacă ar fi purtat o semnătură de femeie, ca sentimentaloid, exaltate. Încercarea de a scrie simplu despre lucruri simple e totuși forțată pentru un scriitor format la școala rafinamentului intelectual...”(p. 264 – în *Cherchez la femme*).

Despre grupul literar „*Fracturi*” reprezentat de Ionuț Chiva (susținut de editura Polirom), Maria Nițu decantează tendințele actuale ale romanului românesc:

„ 69 e titlu exact al acestei lumi, dihotomia Bine/Rău e o prejudecată creștină, la fel ca și starea conflictuală dintre ele (în budism nu există, ci e o stare a echilibrului), nimic nu e înger sau demon, totul e și înger și demon, în proporții diferite, bidivii ținute mai mult sau mai puțin în frâu de hățurile arlechin colorate ale lui Freud”(p. 271).
Iată o definiție a „generației prezervativ” aflată într-un fel de „amurg ale zeilor”.

Curajul Mariei Nițu de a aborda literatura aceasta în structura ei acidă și dizolvantă, limpezește apele în viața unei generații care se caută prin oraș ca într-un bordel uriaș...

Volumul de eseuri pune capăt experiențelor ludice pentru că ne atrage atenția asupra valorii culturii române: „M. Eliade e un guru al istoriei religiilor, C. Brâncuși un revoluționar de geniu al sculpturii moderne” (p. 203). Definiția vieții curge de la sine - Mircea Eliade despre Constantin Brâncuși: „mai mare și mai puternică decât toate e tăcerea, ființa se naște din tăcere” - apoi lumea cade în genunchi pentru ritual, modelul sculptorului „Rugăciune” ne trezește la luciditate, purtându-ne de la întuneric la lumină, de la moarte la viață... (p.220).

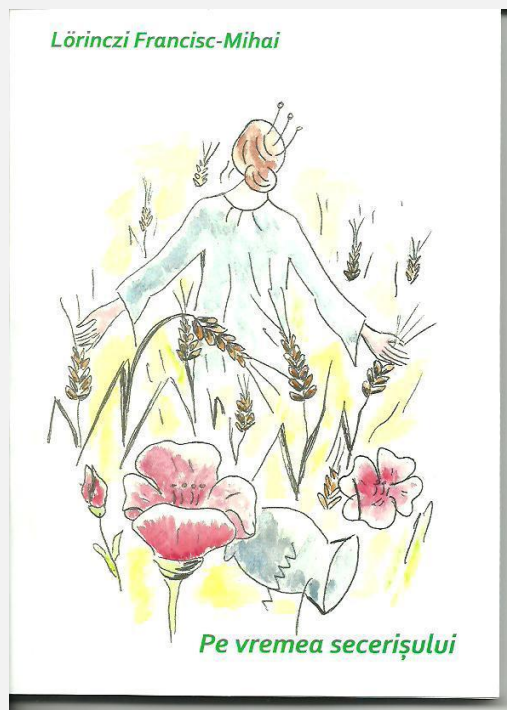
De remarcat portretul făcut lui Anghel Dumbrăveanu și operei sale, o propunere de *arcă*, *Corabia lui Ulise* în stil modern pe apele istoriei literare, stări pentru care merită să pierzi corăbii și diamantele întunericului...

Despre autoarea cărții a scris Cornel Ungureanu: „Maria Nițu are deja în urma ei un număr de cărți care cartografiază cu acuratețe literatura <<din imediata apropiere>>. E un cărturar nobil, interesat de document, de confesiune, de paginile uitate ale provinciei literare”.

De menționat că aceste texte au apărut în diferite reviste literare: „Pro-Saeculum”, „Luceafărul”, „Coloana infinitului”, „Orient latin”, „Banat”, etc., scriitoarea participând activ la disputele literare actuale, la evenimente cu adrenalină...

Oct, 2014

Respirațiile oglinzii

Toate lucrurile își au vremea lor!
Pentru Lörinczi Francisc-Mihai a venit vremea secerișului, o vreme a roadelor depline, a abundenței, o vreme nădăjduită, una posibilă și adânc pasională.

În volumul de versuri *Pe vremea secerișului* poetul debordează de optimism și pasiune, se lasă dus de valul unui anotimp posibil, vremea roadelor... Există o rigoare și o rânduială în viață, efectele se văd doar la vremea secerișului, sub soarele necruțător, în câmpul aspru, răstignit de oameni, pentru a aduna boabele de grâu în punni.

Cartea este structurată atent (Lörinczi Francisc-Mihai, *Pe vremea secerișului*, Sibiu: Editura CronoLogia, 2014, versuri, 161 de pagini), autorul își organizează poemele în patru anotimpuri:

- *Pe vremea secerișului*
- *Macii dragostei*

- *În lojele grădinii*
- *Lebedele de cristal*

Suntem, deci, în fața unei alcătuirii speciale în care materia poemelor se revarsă spre malul gândurilor cu vitalitate și discreție în același timp, cu bucurie și luciditate. Temele principale sunt dragostea, miracolul naturii surprins în esența creației divine, anotimpurile care se schimbă și aduc roadele mai aproape, viziunea asupra lumii și depărtarea de facil, speranța într-un anotimp perfect în care poetul să regăsească raiul așa cum ne-a fost dat, cântecul pământului, amintirile care ne caută. Toate au un substrat spiritual, realitatea este doar un argument pentru a căuta și a găsi un alt continent, un alt ținut. Poetul nu dă titlul poemelor sale, poemul devine un însoțitor tăcut al cititorului, o prezență discretă și o lumină specială. De reținut esența, iubirea se naște în inimă, urcă spre mintea care o primește ca miracol, este o gradare de la realitate la abstract, de la speranță la durerea ideii. Dragostea pune în mișcare sufletul prin roșul macilor din holdă, bărbatul privește din înaltul grădinii, ideile plutesc în cerul de cristal, se fac lebede de cristal...

Un lan de grâu cântă în pârga lui cuptor, lângă piramida de grâu – aurul vieții, orchestra nevăzută începe concertul, e un cântec de glorie pentru abundența roadelor, se aude rugăciunea viorii peste sat, sărutul are gust, e ca sarea în bucate, spicele se lasă secerate cu încredere de secerător...

O vreme apusă se revarsă în poeme, dar posibil concretă în care omul se întâlnește cu realitatea pentru a-și pregăti o altă perioadă: a existenței în cele patru puncte cardinale, în cele patru anotimpuri, în cele patru evanghelii ale roadelor, în cele patru mirări...

Vezi/ departe sunt luminătorii cerului/ tu ești luminătorul sufletului meu/ discernătorul m-a dăruit cu iubirea ta/ ce cântec frumos se aude/ între pereții sufletului/ Dumnezeu cântă la vioară/ în primă audiție (p. 50)". Lörinczi Francisc-Mihai are o grilă creștină de a vedea lucrurile, atmosfera este una în care temele sunt implicite, nu explicite, dragostea are o formă specială, se ridică din carnea putrezitoare, din sferele joase, dragostea este ceva special pentru bărbat, îl ridică spre înaltul înalt.

Poetul dialoghează cu natura, natura este un partener, ceva apropiat, ceva ce schimbă sensul în această lume căzută: „ce pot să cer/ macilor din iunie/ să îmi sporească dragostea/ să-mi fie afrodisiac natural/ în noaptea în care/ lanțurile ne vor lega/ strâns/ pentru a nu cădea/ unul din celălalt (p. 60)”.

Peisajul suferă modificări în ochiul îndrăgostitului, e un loc unde cerul rănește pământul, se cern pulberi de aur din azur, noaptea ceru se-mbăiază-n stele, lacrima zorilor gingași, macii - cascada sângerie, cad de-a valma, păsări rănite sub cerul plumburiu...

Dragostea își pune amprenta pe materie, brusc, cuvintele au altă greutate, altă dimensiune: un dor nebun face aceste cuvinte să cânte, poetul cerșește umil un strop de iubire, în cântecul bărbatului ruinele se aprind, cântece albastre se aud, iubita este amiaza deșertului, răcoarea unei oaze. Poetul are capacitatea de a atrage imagini profunde într-o regie ușor naivă, are tehnica pictorului naiv în care detaliile par importante, perspectivele se sugrumă în fața infinitului, culorile se fac aspre sau dulci, formele se schimbă sub presiunea unui sentiment nedefinit, temele se diluează în fața limitelor neclare ale anotimpului. Lörinczi Francisc-Mihai are răbdarea de a pune în lumină toate acestea, de a se descoperi și redescoperi un alt om sub cer, cu stelele pe umăr căutând soluții pentru a secera, a strânge recolta, a se bucura de darul venit în plină vară, de a spera la diamantele toamnei sau a locui lângă lebedele de cristal... Ar fi trebuit o și mai mare răbdare în construcția poemelor, pentru a condensa stările, e evita diluarea formelor.

Poetul demonstrează că poezia poate rămâne în matca ei, nu este nevoie de un experiment sub narcoza metaforelor forțate, de hiperbola inventată, bogăția recoltelor

posibile este de ajuns, naivitatea îndrăgostitului este șansa sa la miracole. Deși renunță la grafia obișnuită, el este atent la mesaj, acordă mesajului o atenție sporită, formele vin de la sine, fără efortul de a poetiza ceea ce deja Dumnezeu a pus în lanul de grâu: cântecul întregului univers...

„Cu degetul doar/ am atins unda de apă/ îngerul a plonjat din înalt/ și din vibrațiile sublime/ am renăscut din respirațiile oglinzii/ în cuvinte mister/ pe luciul fanteziei/ lebede de cristal/ pregătite/ pentru/ vremea secerișului (p.159)”.

Un înger străbate poemele, le fulgeră carnea cuvintelor, luciditatea ia locul fanteziei în magma acestora, fantezia doar mișcă versurile spre un alt anotimp, dragostea e prezentă: mustul dulce se leagănă în ciorchini, îndrăgostiții se sărută în vie, locul perfect: nu se poate adăuga nimic, nu se poate scoate nimic...

Octombrie, 2014

vedere din Hațegul de altădată, zi de târg cu țărani și speranțe